

August Varenius Eberhard Anckelmann

**[...] Disputatio Theologica Inauguralis, De Persona Et Officio Christi, ex Vaticinio
Jerem. cap. XXIII. vers. 5. & 6.**

Rostochii: Kilius, 1671

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn740893017>

Druck Freier Zugang

RU theol. 1671

Varenius, Aug./d

משיח צדקנו
Disputatio Theologica Inauguralis,
De

XX
29
PERSONA ET
OFFICIO CHRISTI,

ex
Vaticinio Jerem. cap. XXIII, vers. 5. & 6.
quam

Auctoritate & Consensu Venerandæ Facult. Theol:
PRO LICENTIA
Summos in Theologia honores legitime capeffendi,
Sub Præsidio

Reverendi, Amplissimi, atq; Excellentissimi
VIRI

DN. AUGUSTI VARENI,

Serenissimorum Ducum Mecklenburgi-
corum Consist. Assess. & h. t. Directoris,
Doctoris, & Profess. Theologi in Rostoch. Univers.
ac Collegii Theologici Decani spectabilis,
Dn. Præceptoris, Fautoris, & Hospitis mihi
atratem devenerandi,
omnibus

Verbi Divini scrutatoribus
examinandam propono,

EBERHARDUS ANCKELMANN. Hamb.

ad diem 28 Martii,
Deo volente,
horis ante & post meridiem consuetis,
in Auditorio Majori.

ROSTOCKI Typis IOHANNIS KILII Universit. Typ. Anno cl. bc LXXI.

JESU CHRISTO,
REGI REGUM, ET DOMINO
DOMINANTIUM,
JEHOVÆ JUSTITIÆ NOSTRÆ,
ET SALUTI,

τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, καὶ τῷ Θεῷ ἡμῶν.

humili mente hoc quicquid est
offero consecroq.

E. A.

יהוה צדקו
PRÆFATIO.

Um JESUS CHRISTUS sit Scripturæ tam V.
quam N. T. adeoque totius doctrinæ cælestis fun-
damentum unicum, (a) intimus nucleus, & (a) vide
πάλῃ σκοπώμεν: excitat passim ὁ Σατανᾶς, I. Cor. I.
ὁ πλανῶν τὴν οἰκὸν μένη ὅλην, tot adversarios, præ- II. 2. III.
sertim Judæos & Socinianos, quibus, proh dolor!
doctrina de Christo, Deo & homine, hominumq;
Salyatore, est sudes in oculis, σκάνδαλον, & μωρία
(b). Quare conservata pure doctrina de Christo, (b) Ies. VI.
salva est, & contra quosvis adversarios propagari, 14. Psalm.
optime potest Scripturarum non tantum N. sed et- CXVI II.
iam V. T. atque adeo totius cælestis doctrinæ integritas: soluto vero unico hoc an- I. Cor. I. 2

nulo, tota fidei catena rumpitur. Quod cum ita sit, ille demum vere est Studio-
sus Theologiæ, qui exemplo Timothei τὸ ἱερὸν γεύμεται, quæ ἀπὸ βρέφους
addiscenda sunt, scrutatur, & in id unice incumbit, ut è collatione Veteris & No-
vi Testamenti doctrinam de Christo Jesu & probare firmiter, & solide contra ad-
versarios defendere possit (c). Eademque de causa etiam ego Scripturas hæcenus (c) Ioh. V.
pro virili scrutatus sum per Dei gratiam, & inveni, quem desideravit anima mea, 39. 47. Luc.
CHRISTUM, animadvertiq; cum gaudio, nihil de Christo Salvatore nostro dici XVI. 29.
ab Evangelistis & Apostolis extra ea, quæ Moses & Propheta futura prædixerunt. Eph. II. 2.
Quin, quod dictu est mirabile, Vetus Testamentum plenum est CHRISTO, ita ut II. Tim. I.
meritissimo illud dixeris esse inexhaustum thesaurum mysticarum divitiarum. 14. 15. Ti.
Christi, in quibus quot videris apices, & verba, tot mysteria, quot legeris com- I. 9.
mata & sententias, tot testimonia de Christo inveneris. Ex innumeris istis testimo-
niis Propheticis elegi demum illa, præ cæteris consideranda, in quibus vel de per-
sona, vel de Officio Christi, vel de utroq; simul expressis docetur verbis. Quoni-
am vero ingens eorum etiam testimoniorum numerus in Scriptura V. T. occurrit,
rursus ex illis elegi unicum, quod ipse diligentius aliquanto scrutarer, oraculum
scilicet, quod legitur Jerem. XXIII. 5. 6. Cumq; Propheticum hoc de persona &
Officio Christi testimonium, e clarissimis fit unum, & consideratu longe dignissi-
mum, quippe in quo consistat acropolis fidei nostræ, illud ipsum mihi jam pri-
dem loco symboli habendum esse duxi, & ad ejus explicationem majorem, hanc
qualemcunq; disputationis inauguralis Symbolam conferre non dubitavi, propo-
situm hoc meum usque adeo non improbante Venerando Theologorum Ordine,
ut potius mihi, reverenter illud explicanti, consensum auctoritatemque suam ac-
commodaverit.

יהוה צדקו אמרי פי והגיון לבי לפניך
יהוה צדקו ונאלי

ὁ χριστὸς δικαιοσύνη ἡμῖν &c.

MEMBRUM PRIMUM,

exhibens

Textum ipsum, & explicationem ejusdem
de

MESSIA.

Textus.

Jerem. cap. XXIII. vers. 5. & 6.

Hebraice. הנה ימים באים נאם יהוה והקמתי לדור צמח צדיק ומלך מלך והשכיל ועשו משפט וצדקה בארץ: בימי תושע יהודה וישראל ישכן לבטח וזה שמו אשר יקראו יהוה צדקנו:

Græce. ἰδὲ ἡμέραι ἔρχονται, λέγει κύριος, καὶ ἀναστήσω τῷ Δαυὶδ ἀνα-
τολήν δικαίαν, καὶ βασιλεύσει βασιλεὺς, καὶ συνήσει, καὶ ποιήσει κέλημα καὶ
δικαιοσύνην ὅτι τῆς γῆς. Ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῆς καὶ σωθήσεται Ἰσραὴλ, καὶ Ἰσραὴλ
κατασκευασθήσεται πεποιθώς, καὶ τὸ πρὸς τὸ ὄνομα αὐτῆς, ὃ καλέσει αὐτὸν κύριος, ἰωσεδέκ.

Chaldaice. הנה יומים אתן אמר יי ואקים לדור משיח וצדיקים וימלך מלכא ויצלח ויעבד דין דקשוט וכו בארעא:
ביומיה יתפרקון דבית יהודה וישראל ישרי לרחצן ורין שמיה
דיהון קרן ליה יתעברן לנא זכון מן קדם יי ביומיה:

Syriace. הא יומתא אתין אמר מריא ואקים לדור צמחא וצדיקותא ונמלך במלכותא ונסתכל ונעבד דינא וצדיקותא בארעא:

Summa Di-
cutionis:
n, & quid
l. de Mes-
dicatur.
quod ad
ius, quæri-
tur l.
enikōs,
nProp.
l. de Mef-
sticinetur.
egatur a
rosio &c.
egativa
nt, refuta-
ur.

ביומיה נתפרק יהודה ואיסראל נשרא בשליא וזהנו שמה דנקרונה
מריא ודקן:

§. I.

Conamur, adjuvante Deo, scrutari hunc textum, ita ut inquiramus primo,
an Ieremias in eodem de Messia, sive, Christo, vaticinetur? Secundo,
quid de Messia credendum proponat?

§. II. Quod ad primum attinet, quæritur I. in genere, an Propheta in
hoc textu nostro de Messia vaticinetur?

§. III. Negatur a Grotio (a) & aliis quibusdam (b) expositioribus Chri-
stianis, textum hunc de reductione e Captiv. Bab. de Jesu filio Jozadak, Esra, Ne-
hemias, Hag. Zachar. & דם צדיק germen justum de Zorobabele explicantibus.

(a) vide Annot. ejusdem in h. l. (b) quorum meminisse Lyranus in commentario Biblico.

§. IV. Respondetur, quod expositores illi hac vice non tantum judaizent
magis, quam ipsi Judæi, verum etiam textui integro, & antecedentibus, atque
consequentibus ejusdem e diametro contradicant, uti e sequentibus patebit.

(†) Confer: Excellentiss. Dn. D. Calovii Disp. Antigrot. in h. l.

6. V. Pra-

S. V. Prophetam enim in textu nostro non de Zorobabele, sive particulari quadam liberatione alia, sed de ultima, & universali liberatione, sive de Messia vaticinari, recte affirmatur, & probatur I. e. *συνεχέας* textus, & phrasium convenientia. Deus scilicet, postquam redarguisset negligentes, & falsos Israelis pastores, paulo ante T. nostrum convertit se ad bonos pastores, eorumque Principem Messiam, I. dicens vers. 3. & 4.

Ego congregabo residuum ovium mearum ex omnibus regionibus, quo dispueram eas, &c. constituamque super eas pastores, qui pascunt eas, ita ut non timeant amplius, neque consternentur, neque sumentur desiderentur, dictum Jehova. Quibus verbis promittitur admodum perspicue, non liberatio corporalis e Capt. Bab. quæ erat Judæorum seu duarum tribuum tantum, verum universalis liberatio, etiam Israelitarum per universum orbem disperforum, & reducendorum e captivitate ultima, quam alia captivitas sive consternatio Israelis sequi non debeat, qualis liberatio a patribus V. T. non nisi Messie tempore, futura sperabatur. Sequuntur textus nostri verba, vers. 5. & 6.

הנה ימים באים *Ecce dies venturi sunt.* Ejusmodi verbis etiã alibi in Scriptura tempus adventus Messie deferibi, notum est ex Jer. XXX. 3. item cap. XXXI. 27. 31.

יהוה והקמתיו לדור *Dictum Jehova, & excitabo Davidi.* Hoc ipso indigitatur firmitas & certitudo implendæ promissionis Evangelicæ de Messia, Davidi factæ, II. Sam. VII. 12. 13. 14. I. Par. XVII. 11. 12. 13. coll. Jes. IX. 6. Luc. I. 32. Hebr. I. 5.

צמח *Germen.* Licet etymologice, & prima signif. sit appellativum, tamen per attributionem ad certum individ. seu personam fit, prout hoc loco, Messie nomen proprium, maxime cum h. l. vocem צדיק *justum*, conjunctam habeat. Conferantur & Thargum & Commentar: (a) Judæorum cum hoc loco, & cum Jes. IV. 2. Zachar. III. 8. VI. 12. Messias est חֹשֶׁב *virgula*, e trunco Isaï progerminans, & נֶצֶר *surgulus e radicibus ejus efflorescens.* Jes. XI. 1.

צדיק *Justum.* Sic Messias dicitur עֶבֶד צָדִיק *servus justus*, Jes. LIII. 11. צָדִיק *justus*, & salute præditus. Zachar. IX. 9. τὸ ἁγνῶμενον ἄγιον, *sanctum illud* natum ex Maria, Luc. I. 35. τὸ σπέρμα *semen promissum*, in quo omnes populi benedicti, hoc est, *justi atque sancti* de prædicandi sint, Gen: III. 15. XXII. 18. coll. Gal: III. 16. ἡ ἀγαθή *bona* I. Joh. II. 1.

וְיָמְלֹךְ *& regnabit Rex:* nempe מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ *Rex Messias* (b) qui est Rex pant. Regum, Gen: XLIX. 10. coll. Apoc. XVII. 14. & cum hoc cap. XI. 15. XIX. 16. *Rex æternus.* Jes. IX. 5. 6. Dan: VII. 14. Luc: I. 32. 33.

וְהִשְׁכִּיחַ *& prosperè ager.* Idem de Messia dicitur Jes. LII. 13. Et notanter legitur וְהִשְׁכִּיחַ *prudenter vel prospere ager*, non הִשְׁכִּיחַ *per se*, quod significat stultè agere. Illud convenit τὸ ὁδοῦ ἀντιπαρὸς τῷ Κρυβῶντι ἐξ ἔργου, hoc vero τὸ πρῶτον ἀντιπαρὸς Ἀδὰμ ut lapsio. I. Cor. XV. 45. 46.

וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וְצִדְקָה בָּאָרֶץ *Et exercebit jus, & justitiam in terra.* Eadem tribuuntur Messie Jes. IX. 6. XI. 4. LIII. 11.

Diesbus ejus salabitur Jehu-
da, & Israel habitabit confidenter. Messias enim *ישוע* Jesus noster est *יהוה*

c) Judæi
recem

ple- *sospitator, tranquillator* Gen: XLIX. 10. *Princeps, & Doctor pacis*, Jes: IX. 5. 6. XI. 1. *umque de ad 14.* Ubi iterum observandum est, Prophetam h. l. tam de Israelis, quam Judæ *Messia ex-* liberatione, & per consequens non de reductione e Capt: Bab: sed de longè alia *explicant.* universali illa redemptione, Messia tempore præstanda, vaticinari.

Conf. Com-
ment. R. Sal.
Aben Efir.

Kimchi, A-
barbanel.

&c. in h. l.
Ger. XLIX.

vers. 18. &c.

יהוה שמו אשר יקראו יהוה צדקנו Et hoc est nomen ejus, quo vocabit
eum (Israel,) *Jehova justitia nostra.* Messias est justitia nostra, estque *יהוה* seu illa
persona divina, quæ peculiari modo justificationis & salutis nostræ est causa Effi-
ciens sc: meritoria, & adeo per quem a Deo sive coram Deo salvamur, & justifi-
camur. Of: I. 7. conf: Of: XII. 14. cum I. Cor: XV. 55. 57. Hebr: II. 14.

Absolutis his textus verbis, porro Deus vers: 7. & 8. ita ait: *יהוה רבן*
Idcirco ecce dies venturi sunt, dictum *Jehova*, quibus non dicitur amplius, vivit *Jehova*,
qui exivit Israelitas e terra *Aegypti*: sed vivit *Jehova*, qui exivit, & qui deduxit semen
domus Israel e terra Aquilonis, & ex omnibus regionibus, quo depuleram eos, &c.
Exinde etiam patet luculentissimè, quod Jeremias hoc loco non de liberatione
terra quadam particulari, qualis Aegyptiaca fuit, multo minus de *Judæorum* stricte sic
dictorum tantum reductione e Capt: Bab: sed de salvatione & *Judæ* & *עשרת השבטים*
Israelitarum, ex universo terrarum orbe reducendorum, atq; sic de

prob. II. a *Messia* vaticinetur. Id quod probatur II. ab Ecclesiæ, sive Patrum, aliorumque
totius Ecclæ- excellentiorum interpretum consensu, qui omni tempore de Messia oraculum hoc
sæ consensu exposuere. III. e frequentissima, & fere unanimi antiquissimorum doctiorumque
II. ab ipso- *Judæorum* (d) attestatone, qua, procut dubio, convicti Sociniani quoque nolen-
um adver- tes volentes communiter vaticinium hoc de Messia (e) explicant,

ariorum
testatione.

(d) quorum testimonia accuratissime citavit Excellentissimus Dominus Lic. Esdras
Edzardus, Dominus Præceptor atque Affinis meus ætatem devenerandus, in Tractatu
de Consensu Antiquitatis Judaicæ cum explicatione Christianorum super locum Ier.
XXIII. 5. 6. nuperrime edito. Speciatim autem evolvatur Abarbanel in h. l. Prophe-
tia VIII. Föl. *קכ"ז* col. 3. a fine.

(e) Fatente Felbingero in libro, cui est titul. Vorläuffer des Beweisses aus den Bü-
chern Altes Testaments / das allein der Vater unsers Herrn Jesu Christi der einige
Gott sey. pag: 47.

ev. II. in
specie, an
verba

§. VI. Veruntamen quæritur II. Speciatim, an posteriora quoque textus
verba *יהוה שמו אשר יקראו יהוה צדקנו* de Messia sint explicanda?

יהוה צדקנו
e Messia
intelligenda
est?
legant ad-
versarii di-
versa modo.

§. VII. Negant adversarii, sed non uno modo omnes. Quidam utramq;
vocem tam *צדקנו* quam *יהוה* ad Deum (Patrem) referunt, hoc sensu: Illud,
nempe *צדקנו* *צמח צדיק* Germen justum, erit nomen Messia, quo vocabit eum Dominus, qui
est justitia nostra. Idem vult (a) Abarbanel. Alii vero voces has divellunt, unam
scil: *צדקנו* ad Messiam, & alteram, *יהוה* *Jehova*, ad Deum (Patrem) referen-
tes, (b) hoc modo: Illud erit nomen Messia, quod *Jehova* appellaturus sit eum *צדקנו*
justitiam nostram. Quam quidem divulsionem vocum *יהוה* & *צדקנו* probare
conan-

conantur ex accentu Psik, illis interposito. His duobus potissimum modis explicantur
Judæi posteriora textus verba, quotquot quidem ex illis sive totum hoc nomen
sive in illo nomen יהוה ad Messiam sensu literaliter referendum esse negant. Alii ta-
men, nempe majore numero Sociniani (c) & hos secutus Grotius (d) ultima illa
textus verba ad vocem Israel ישראל respicere contendunt, q. d. *Hoc est nomen*
(quod Sociniani vocant totum complexum in unum veluti nomen coalescens(e))
Israelis, quo vocabit eum (quisq;) *Jehova* (est) *justitia nostra*. Et hanc explicatio-
nem suam probare volunt duplici potissimum ratione. Cum α. Affixum (γ)
verbi יקראו vox ישראל Israel proximè præcedat. β. Cum voces illæ, *Jehova ju-*
stitia nostra expressè ad Urbem Hierosol. applicentur in loco parallelo Jer. XXXIII. 16.

(a) Abarbanel in h. l. Fol. קכא col. 4. fin. (b) vide ibid. (c) vide Cathech. Rac. Edit.
Anno 1612. cap. 1. pag. 71. 72. Völkelius sive Crellius in Hydra Socinianismi Expugnat.
Maresii, lib. 1. cap. XI. pag. 108. 109. Item Felbinger in libro Vorläuffer des Beweises
auf den Büchern altes Testaments &c. pag. 47. (d) Refut. a Dn. D. Calov. in disput. An-
tigrot. Jer. XXIII. & XXXIII. (e) vide Völkeli. in lib. citato. p. 108.

§. VIII. Respondetur. Nomen יהוה a voce צדקנו divellendum non est *Negativ 2.*
ob accentum Psik. Non enim semper distinctionem tantam accentus ille infert, *sententia*
imo nunquam tantam, ut positus post accentum majorem, ipse distinctionem, *refutatur.*
faciat majorem antecedenter, sed semper minorem & consequenter: ut absurdum
sit, sensum vocis tiphchatæ continuare per vocem tiphchatam sic ut hic terminetur
per vocem sequentem Pesikatham. conf. Exod. XXIII. 17. Jos. XXII. 22. &c. Unde *Refut. 11.*
etiam divulsio hæc ab ipso Abarbanele improbatur (a). ii. Utraq; vox יהוה צדקנו (a) vide A-
non citra insignem torsionem ad Deum (Patrem) loquentem in textu referri po-
test. Alias enim dicendum fuisset ita: *Ecce dies venturi sunt, dictum Jehova, quibus*
excitabo Davidi germen &c. Hoc (absq; γ) *erit nomen ipsius, quo Ego, qui sum Jehova*
Justitia vestra, vocabo eum. iii. Pronomina relativa non semper respicere id, quod
propius est, ipsi Sociniani inficias haud eunt. Sic enim foret sapius, ut sensus
perverteretur. (b) conf. II. Sam XX. 6. Psalm. XCIX. 7. iv. Quod vero attinet (b) vid. Phi-
ad locum parallelum Jer. XXXIII. 16. respondetur; 1. Ille locus quodam phrasin
est quodammodo involutior; noster verò textus ipsa relatione affixi masculini est
luculentior. Unde etiam ipsi Judæi, quamvis has voces, יהוה צדקנו *Jehova*
justitia nostra, per affixum לך Jer. XXXIII. 16, ad Hierosol. referri doceant, mini-
me tamen voces easdem in loco Jer. XXIII. 6, ad populum Israël referre ausi sunt, (c) NB. Kim-
convicti (c) procul dubio summa perspicuitate textus hujus. 2. Ulti nequaquam
argumentandum est a locis Scripturæ minus perspicuis ad ea, quæ sunt magis per-
spicua, neque hæc per illa luce sua nativa deminuenda sunt: sic etiam ad deminu-
tionem mysterii minime decet provocare a loco Jer. XXXIII. 16. ad illum, qui
habetur Jer. XXIII. 6. Sed ab hoc potius ad illum argumentari licet hoc modo:
quoniam in loco parallelo priori & clariori, Jer. XXIII. 6. si simpliciter quidem,
ut verba jacent, sine ulla torsione explicare eum velimus, perspicue satis hæc voces
יהוה צדקנו h. e. *Jehova justitia nostra*, Messia attribuantur, uti ulterius proba-
bitur

bitur in sequentibus: hoc omnino nobis argumento est, cur etiam in loco posteriori, Jer. XXXIII. 16. voces illas יהוה צדקנו ad Messiam referendas esse, statuamus. Idque vel hoc sensu: *Et hoc est.* (scil. שמו *nomen ejus*, juxta Jer. XXIII. 6.) *quod quisq. predicabit ei* (Hierosolymæ seu Ecclesiæ) sive, *quod predicabitur ei, Jehova justitia nostra.* Vel: *Iste, qui predicabit ei, est Jehova justitia nostra.* Quia ipsi Judæi, (d) & Sociniani (e) nonnulli voces has ultimas etiam in loco Jer. XXXIII. 16. de Messia explicant.

(d) Sic explicat Alschech in Jerem. XXXIII. fol. צח col. 2. lin. 6.

(e) Vid. Francisc. David. contra Melium. pag. 28. 29. 32.

Affirmativa

confirmatur.

coheret.

clarit. tex.

us.

a Spiritua-

liter enim

intelligen-

la sunt va-

icinia de-

Messia. vid.

isp. nostræ

semp. 11.

est 1. thes.

& Sect. 11.

hes. 5.

Prob. 11.

consensu

atrum &c.

ita inter-

retatos fu-

te omnes

iracos, &

atinos Pa-

res, ait Cor-

el. a Lap.

in Cōment.

B Hieron.

in Cōment.

ec non Ly-

anus in h. l.

111.

b expressa

udeorum

orum as

rtione.

§. IX. Ultima igitur textus verba, in primis illa יהוה צדקנו de Messia explicanda esse, affirmatur & confirmatur. I. E cohœrentia, & perspicuitate textus. In illo enim, uti e questione præcedenti constat, de Messia agitur, atque ejusdem (α) nativitas, (β) regnum, (γ) virtutes, (δ) subditi &c. describuntur: Jam ordine (ε) ulterius, unde sit, & qualis seu quam divina persona sit Messias, de quo tam magna in præcedentibus prædicata fuerunt, indicatur verbis ultimis, quando *Jehova de Jehova*, hoc est, *Deus Pater de Filio*, ait: יהוה צדקנו אשר יקראו יהוה צדקנו h. e. & (bene notetur particula copulat. (γ)) & hoc est nomen ejus (scil. Messia, qui per integrum textum summe commendatur a salute & justitia, salute, inquam, & spirituali, & (α) æterna, non nisi divina virtute acquirenda) quo Israël sive Juda, vel quisq. fidelium eum vocabit יהוה צדקנו Jehova justitia nostra. Ex hac periphrasi textus nostri apparet, non nomen, uti nec opera populi Israëliti & Jud. vel etiam Dei Patris, hoc modo describi, sed ipsum Deum Patrem per integrum text. de Messia, de צמח צדיק h. e. de *Germine justo* agere, ipsumque Deum Patrem describere, quisnam sit Zemach ille, seu Messias, quid acturus, & quo nomine appellandus, sive invocandus sit.

Probatur interpretatio hæc. II. a Veterum, & recentiorum Christianorum, interpretum consensu, qui vel expresse verba hæc textus nostri de Messia interpretati (b), vel tamen doctrina sua, qua docuerunt, *Messiam esse & verum essentialem Deum, & justitiam nostram*, idem confessi fuerunt. III. Ab expressa, & toties repetita ipsorum antiquiorum doctiorumque Judæorum assertione, qui expressis verbis partem etiam posteriorem textus de Messia explicant (c), quando statuunt, atq; dicunt: עש הקבר צדיקים משיח יהוה צדקנו וירושלם. משיח דכתיב וזה שמו אשר יקראו יהוה צדקנו h. e.

Tria appellantur nomine ipsius Dei Sancti Benedicti, Justi, Messias, & Hierosolyma: Messias, sicut scriptum est: (Jer. XXIII. 6.) & hoc est nomen ejus, quo vocabit eum, nempe (d) Israël, vel (e) quo vocabunt eum, Jehova justitia nostra (Merito hic quaerunt (f) שהצדיקים נקראים בשמו של הקבה אם כן מאי רבותיה דמאף

judæi: משיח דכתיב וזה שמו אשר יקראו יהוה צדקנו h. e. eo quod nos justii sumus, nomen Jehova (cujus tamen ne unicum quidem exem-

plum

plum e Scriptura S. proferri potest) *prædicatur de nobis*. Et alloquuntur Messiam h. m. אֲךָ גֵרֹרֶל שֶׁמָּךְ מִשְׁמִינוּ כִּי מֶלֶךְ שְׂאֵנוּ צְדִיקִים אַתָּה הוּא צְדָקְנוּ שְׁעַל יֵדְךָ אֵנוּ מוֹשְׁפִים שְׁפַע לִיקְרָא צְדִיקִים וְאֵם כֵּן כָּל זְכוֹת הַקְרָא אֵנוּ בְּשֵׁם ה' הוּא בְּסִיכְתְּךָ כִּי אַתָּה צְדָקְנוּ מִהַשְׁתַּקְרָא אַתָּה ה' הוּא בְּחִינָה כּוֹלֵלָה וְעוֹלָה עַל שְׁלֹנוּ מֵאֵר h. e. *Veruntamen multo majus est nomen tuum, quam nostrum. Propterea enim nos sumus iusti, quia tu es iustitia nostra, quia per te effusa in nos est affluentia, qua appellari posimus iusti. Quod cum ita sit, omne meritum, ob quod nomine Jehova appellemur, tibi debemus, cum tu sis iustitia nostra. Consideratio hæc, qua tu vocaris Jehova, est universalis, generalis, fundamentalis, & longe superat nostram, quæ talis qualis est.*) Hæc est communis & unanimis (g) Judæorum antiquiorum sententia. Et quam maxime huic sententiæ adscribendum est, sive exinde omnino profectum est, quod Judæi non tantum admodum frequenter nomen צְדָקְנוּ *iustitia nostra* Messiae attribuant, loco vocum צְדָקְנוּ יהוה *Jehova iustitia nostra* utentes notatu dignissima formula (h) מִשִּׁיחַ שְׁמֵךְ צְדָקְנוּ *Mesias iustitia nostra*, (item hac form: יהוה צְדָקְנוּ *Mesias Sol iustitiæ &c.*) verum etiam quod de nomine Dei benedicti יהוה צְדָקְנוּ *seorsim sumpto* doceant, Messiam eo appellari, adhibentes nonnunquam hanc (k) locutionem מִשִּׁיחַ יהוה *Jehova nomen ipsius (Mesias) est*, מִשִּׁיחַ יהוה *Mesias Jehova*, נִקְרָא יהוה *vocatur (Mesias) Jehova*, Unde etiam aliquando conjunctim loquendo utuntur his formulis: (l) מִשִּׁיחַ יהוה צְדָקְנוּ *Mesias Jehova iustitia nostra*, & (m) זֶהוּ יהוה צְדָקְנוּ *hic (Mesias) est Jehova iustitia nostra*. Item, הוּא יהוה צְדָקְנוּ *ipse (Mesias) est Jehova iustitia nostra*, שְׁמוּ יהוה צְדָקְנוּ *nomen ejus (Mesias) est Jehova iustitia nostra*.

(c) Expresse ita de Messia ultima textus verba explicant Judæi, in Zohar, Thalmud Bava Bathra, Medrasch Thehillim, Echa Rabbethi, Kimchi passim, Jalkut, Ikkarim, Altschech sapius, Berh Israel, Michlal Jophi aliquoties, Perusch Megillath Ruth, Nezach Israel, Jalkut Chadafsch &c. Quæ scripta Rabb: accurate citata vide apud Clariss. Dn. Lic. Esdram Edzardum in Consensu Antiquitatis Judaicæ super Ier. XXIII. 5. 6. (d) vide Altschech in Ier. XXIII. fol. 22. Col. 1. a. f. col. 2. ab init: (e) vid. Kimchi in Ier. XXIII. 6. fol. תקמ"ח col. 1. edit. Basil. & Michlal Jophi in Ier. XXII. 6. fol. ק"ח col. 4. med. edit. Amstelæd. (f) Ita habet Nezach Israel fol. מ"ח col. 1. lin. 14. 15. edit. Prag. (g) Quod insigniter probari potest e Cons. Antiquit: Ind. Dn. Lic. Edz: in Ier. XXIII. 5. 6. p. 5. lin. 8. 9. collat. p. 7. lin. 32. 33. 34. pag. 10. lin. 21. 22. lin. 34. 35. p. XI. lin. 23. lin. 27. lin. 26. & pag. 12. lin. 9. 10. [h] Auro carior hæc loquendi formula, Judæis usitatissima, citante Clariss. Dn. Lic. Edzardo in tractatu jam sæpius laudato, 17. vicibus repetitur in uno loco, ex Pefikta & Jalkut ibidem adducto. p. 1. 2. 3. 4. Et in paginis sequentibus è multis adhuc alia aliquot scripta Rabb: citantur, in quibus etiam vel frequenter vel tamen notanter formula eadem occurrit, nempe Saad. Ephodi, Ioseph. fil. David Aben Iechija, Altschech, Perusch Megillath Ruth, Meor Enajim Afarix, Jalkut Chadafsch. Præcipue autem in Tractatu eod. noranda, est pagina 8. & 9. ubi adducuntur testimonia Abarbanelis, qui, licet re ipsa a reliquorum Rabbiorum sententia discedat, referens voces צְדָקְנוּ יהוה ad Deum Patrem,

rob. IV.

uia ha ro-

יהוה

צדקו Mesi

re compe-

ent re ipsa,

intrin-

sece.

cōf. disp.

ostre Mem-

r. I. thes. 7.

Membr. II.

ect. I. th. 20.

cōcedere

rell. five

ölkkel. in-

Hydra Soci-

nism Ex-

lignati Ma-

est. lib. I.

ap. XV. pag.

8.

r) cōf. quæ

dicuntur in-

ra hac de

e, Membr.

I. Sect. I.

thes. 21.

as Iesū Chri-

st est justi-

ia nostra, &

deg Redem-

tor noster,

on item a-

us, inquit

ose Franc:

David in

tract: cōtra

deliū pag:

8. 29. 32.

cōf. disp:

ostre Mē-

r. II. Sect.

thes. 4.

u) cōf. quæ

dicuntur in-

ra Mēbr. II.

ect. I. thes.

Patrem, uti dictum est in præced. thes. 7. & 8. nihilominus tamen, sine omni dubio ex tam frequenti Judæorum usu locutioni huic assuetus, sapius, ubi forsitan lingua mentem ejus præcurrit, in ore habet pretiosissima hæc verba, משיח צדקו *Messias justitia nostra.* (i) vid. Rabboth fol. קמט col. 1. med. Edit: Amstelæd. [k] vide Consens. Antiquit. Dn. Lic. Edzardi, pag. 6. lin. 6. pag. 10. lin. 24. pag. 11. lin. 16. (l) ibid. pag. 11. lin. 5. (m) pag. eadem lin. 6. (n) lin. 19. 20. (o) pag. 8. lin. 10. pag. 11. lin. 7.

Hæc argumenta, a textus perspicuitate, & Judæorum infestissimorum Christiani nominis hostium consensu cum Christianorum explicatione, deducta, sufficiunt sane ad convincendos semijudæos Socinianos, quod quidem attinet ad quæstionem hanc, an ultima textus nostri verba de Messia sint explicanda? Sed addimus IV. quarto loco adhuc unum. Nam posito, quod verba illa יהוה צדקו ad Israellem referenda sint, & (juxta Socinianorum sententiam (p)) denominandus sit Israel seu populus Israeliticus hoc nomine, vel toto complexo hoc, in unum quasi nomen coalescente, *Jehova* (est) *justitia nostra*: Verissimum tamen hoc est, quod Israel non vere sit (q) *ille Jehova, qui est justitia nostra*, sed extrinsecè, relativè, (r) & per modum enunciati integri tantum ita denominandus sit, non nisi propter illum, qui alius est ab Israele, & vere *Jehova justitia nostra*. Ille est, lib. I. autem qui alius ab Israele, & verè *Jehova justitia nostra* est, distinguitur etiam in cap. XV. pag. textu nostro a *Jehova* (Deo Patre) loquente de *Jehova justitia nostra*. Proprie itaque, & secundum intrinsecam denominationem non Israel, seu populus, sed צדק צדק h. e. *Germen justum*, sive *Messias* (s) est *ille Jehova justitia nostra*, de quo in integro textu agitur, & qui ut unicus & summus spiritualis & (t) æternæ justitiæ ac salutis auctor describitur. Quin propterea etiam alias dicitur in Scriptura tam יהוה צדק (u) *Jehova, quàm justitia nostra*, I. Cor. I. 31. Dicitur quoque יהוה צדק *Germen Jehova*, conf. Jes. IV. 2. cum Thargum in Jes. XXVIII. 5. יהוה הקדוש *ô Jeds̄ eulogētos̄ eis̄ t̄as̄ aiōnas̄ Jehova sanctus, & Benedictus in secula*, Jes. VI. 3. 5. 8. coll. Joh. XII. 36. 41. & Rom. IX. 5. יהוה ex cujus ore prodiit *juste verbum, ipsi incurvatum iri omne genu, יהוה in quo sunt צדקו justitiæ, sive in quo est justitia summa, יהוה in quo יצדקו justitificabuntur & gloriabuntur totum semen Israelis*, conf. Jes. XLV. 24. 25. cum Rom. XIV. 11. & Phil. II. 10. Tantum de Membro primo disputationis hujus.

MEMBRUM II.

explicat,

quid Propheta in textu nostro de Messia credendum proponat.

Postquam inquisitum est, an Propheta in textu nostro, eoque integro, de Messia vaticinetur? scrutemur porro, & consideremus, quid in eodem de Messia credendum proponat, atque confirmet? Confirmatur scil. hoc loco doctrina de Persona & officio Christi.

Señ

Sectio I.

PERSONA MESSIÆ.

§. I.

Doctrina de *Persona Messie* ita proponitur a Propheta Ieremia, vel potius ab ipso Iehova (Deo Patre) in vaticinio hoc, ut satis perspicue significetur, eum esse *θεάν τεωρον*, hoc est, verum essentialem æternum Deum, nec non nasciturum in tempore hominem verum.

§. II. Hominem verum suo tempore nasciturum Messiam docent hæc verba: *עריך ימים באים והקמתי לרור צמח דוד* Ecce dies venturi sunt, & excitabo Davidi germen justum. Quemadmodum germen exit sive nascitur e terra, ita Messias, qui a Deo Patre per æternam generationem egressus est, etiam in tempore *מקום מימי עולם* exiit, atque natus ex virgine Maria verè dicitur *צמח דוד* germen, fructus ac semen (a) *Davidis, Abrahami &c.* Mich. V. 1. coll. Jef. VII. 14. Matth. I. 23. Rom. I. 3. X. 5. Herbr. II. 16.

(a) conf. disp. hujus Membr. I thes. 5.

§. III. Messiam esse verum, essentialem, æternumq; Deum, confirmatur omnibus fere textus verbis.

§. IV. Quando scil. I. Messias dicitur *צדק* justus, ipsaque justitia *צדק* Con-ferenda hic sunt loca, ubi Messias dicitur *קדש קדשים* (a) *Sanctum Sancto-*rum, Dan. IX. 24. *δικαιοσύνη καὶ ἁγιασμός* justitia & sanctificatio, I. Cor. I. 30. *ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια* via & veritas, Ioh. XIV. 6. καὶ τὸ ἅγιον, Luc. I. 35. &c. Notandum verò, Messiam ita dici non Rhetorico, vel tropico aliquo modo. Non enim justitia tantum appellatur Messias: sed II. *צדקנו* justitia nostra, *עשה משפט* (a) vid: *faciet ac exercebit jus & justitiam in* *יגו וצדקה כארץ כימי תושע יהודה* *terra, in diebus ejus Juda salvabitur &c.* Messias est causa efficiens sive auctor ju-

stitiæ, & quidem justitiæ ejusmodi, qua nos justificamur coram Deo, estq; spiri-
tualis, & æternæ salutis ac pacis auctor, qua scil. à Diabolo, peccato, morte, ac
damnatione æterna liberati, æternum salvi ac beati sumus. De ejusmodi justitia,
salute, ac pace æterna vaticinium hoc Jeremiæ intelligendum esse, docebitur infra
(b). Huc pertinent loca Scripturæ, ubi Messias dicitur *σῶζων ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν* *salvans a peccatis*, Matth. I. 21. *λύσας τὰ ἔργα τῆς διαβόλου* solvens & destruens opera
Diaboli, mortem &c. Gen. III. 15. coll. Apoc. XII. 9. 10. Hebr. II. 14. I. Joh. III. 8. Imo
ἀπολύτρωσις, καὶ δικαιοσύνη ἡμῶν ipsa redemptio, & justitia non sibi, sed nobis I. Cor. (b) Membr. I. 30. *ἰλασμός* *πρὸς ὅλας τὰς ἁμαρτίας* ipsa propitiatio pro universo mundo, I. Joh. II. 2. *ἡ ἀνάστασις, resurrectio ipsa*, Joh. XI. 25. καὶ ἡ ζωὴ αἰώνι, ipsa vita æterna. I. Joh. 5. 6. &c.

V. 20.

Porro III. ita *justus* est Messias, ipsaque *justitia*, atque talis est *justitia* atque

salutis nostræ spiritualis auctor, qui etiam pari honore cum vero essentiali Deo (Deo Patre) afficiendus sit. Hoc volunt verba ultima textus: *וְיִשְׂרָאֵל יֹשֵׁב בְּטָחָתָא* & Israel habitabit secure sive confidenter (nomen *בְּטָחָתָא* significat fiduciam,

confidentiam, securitatem, a verbo *בָּטַח* confusus est) *וְיִשְׂרָאֵל יֹשֵׁב בְּטָחָתָא* & hoc est nomen, quo eum invocabunt vel vocabunt e. c. invocando &c. Hac vaticinii

nostri verba, ut & omnia alia vaticinia de Messiae regno, spiritualiter intelligenda esse, uti jam jam dictum est, probabitur (c) infra. Israelitæ nimirum, sive fideles,

sub Rege Messia, vel ipso regnante, *habitabunt confidenter & secure*, non tam exter-
no (vide Matth. X. 34.) quàm interno & spirituali modo, scilicet α. vera cordis fi-

ducia confidendo Messiae, & quidem illi Messiae, qui est veræ justitiæ, & spiritua-

lis ac æternæ salutis auctor: β. fiducialiter, & religiosè invocando Messiam. Con-

ferantur hic loca, ubi dicitur, *in Messiam credendum esse omnibus, quicunque vitam æternam consequi velint*, Psalm. II. ult. Joh. III. 16. 18. XI. 25. credendum, inquam,

esse in eum, tanquam unicam & Principalem causam salutis nostræ, Joh. XIV. 1. Act. IV. 12. XV. 11. Hebr. V. 9. Imo in eum, qui est *ἐλπίς ἡμῶν*, ipsa spes nostra, I. Tim. I. 1.

ἡ ἐλπίς τῆς δόξης, spes illa gloriæ. Col. I. 27. In eum, quem dicuntur atque jubentur religiosè adorare omnes gentes, Reges, Angeli, *καὶ πᾶν κτίσµα* omnis creatura,

Psalm. II. ult. coll. Hebr. I. 5. V. 5. Psalm. LXXII. 11. 17. Psalm. XCVII. 8. coll. Hebr. I. 6. Apoc. V. 12. Jes. LIII. vers. I. 11. coll. Ioh. XII. 37. 42. Matth. XV. 22. Act. VII. 59. Notetur hic, quod etiam Iudæi Messiam invocent precibus, e textu nostro

sumptis, sive his verbis: (c) *מְשִׁיחַ צְדָקָתָא* δ Messia justitia nostra, &c.

(c) vid. Conf. Antiquit. Iud. Dn. Lic: Edzard; super loc: Jer: XXIII. 5. 6. pag: 3. col: 1. lin: 28. 29. col: 2. lin: 38.

§. V. Messiam esse verum, essentialem æternum Deum, probatur etiam

IV. exinde, quia eidem in textu nomen Dei *παραγέγραπτον* יהוה tribuitur. Argumentum sit hujusmodi:

Ille, cui nomen יהוה absolute vel sine ulla adjectione alienante positum, ac ut terminus vere incomplexus, tribuitur, est verus, essentialis, ac æternus Deus.

Atqui Messias est ille, cui nomen יהוה absolute vel sine ulla adjectione alienante positum, atq; ut terminus vere incomplexus, tribuitur.

Ergo Messias est verus, essentialis, ac æternus Deus.

Argumenti hujus (cui ratione instituti nostri immorandum est aliquanto diutius) propositiones & major & minor confirmantur in sequentibus.

§. VI. Propositio Major confirmatur hac hypothesi, qua statuitur, no-

men יהוה absolute vel sine ulla adjectione abalienante positum, sive ut termi-

num vere incomplexum, nulli creaturæ competere, nullique tribui vel commu-

nicari, sed soli Divinitati (ut ipsorum judæorum verbis (a) utar) sive soli vero, essen-

essentiali, æterno Deo proprium esse. Quæ hypothesis probabitur (b) paulo inferius, posteaquam prius consideraverimus, quid potissimum contra eandem obijciant adversarii.

(a) vid. disp. hujus Membr. II. Sect. I. thes. 17. a f. (b) ibidem.

§. VII. Præcipue (a) obijciuntur ab adversariis (b) apparitiones V. T. ubi nomen יְהוָה idque absolute, ac sine ulla positum adjectione, variis putant tribui Angelis, personam Dei aliqua ratione sustinentibus (c), qui scilicet apparuerunt 1. Patriarchis, Abrahamo, (it: Hagari) Isaac, & Jacobo. Gen. cap. XVI. 10. 13. (conferantur cap. XVII. 1. 2. 8. 20. cap. XVIII. vers. 1. 2. 3. 13. 16. 17. 22. 25. 33. cap. XIX. 1. cap. XXVI. 3. 4.) cap. XXVIII. 13. 15. 18. 19. 20. 21. cap. XXXI. 11. 13. (cap. XXXII. vers. 24. 26. 28. 30. coll. Osæ cap. XII. 4. 5. Gen. cap. XXXV. 1. 3. cap. XLVIII. 3. 4. 15. 16.) 11. Mosi, α. in rubo. Exod. cap. III. 2. 4. 5. 6. 7. 8. 12. 14. 15. 18. 20. (cap. VI. 1. 2. 4. 5. Deut. cap. XXXIII. 16.) β. in columna nubis, & ignis. Exod. cap. XIII. vers. 21. cap. XIV. 19. XXIII. 20. 21. cap. XXXII. 34. (cap. XXXIII. vers. 2. 12. 14. 15. 19. coll. Jes. LXIII. 9. Exod. cap. XXXIV. 5. 6. 8. 9.) γ. ut Legislator in monte Sinai. Exod. cap. XIX. 3. cap. XX. 1. 2. 3. coll. Act. VII. 38. 111. Josuæ. cap. I. vers. 5. cap. V. 13. 14. 15. cap. VI. 2. Ex his, inquam, apparitionibus adversarii opinantur hypothesin nostram infringi posse, ita ut falsum esset, quod nomen יְהוָה absolute sive sine ulla adjectione positum, & ut terminus vere incomplexus, nulli creaturæ tribuatur.

Huic hypothesi opponuntur ab adversariis loca Scripturæ V. T. ubi Angelus absolute nomen יְהוָה tribui putant.

(a) plura, & specialiora, quæ hic solent obijcere adversarii, vid. apud Dn. D. Gerhard. in Exeg. & D. Zigram, cap. 2. disputationis super Ier. XXII. 5. 6. & cap. XXXIII. 15. 16. (b) Hæ obijciuntur audacius a Socinianis, vide Crell. sive Völkel. in Hydra Socinianismi Expugnati Marefii. lib. I. cap. XI. p. 95. ad 105. &c. quam a Judæis: conferatur disp. nostræ thes. seq. 12. & in specie R. Sal. in Exod. XXIII. vers. 21. fol. 5. a. lin. 3. à f. (c) Legatis ipsum proprium legantis nomen nunquam tribui, vide infra, thes. 15. 16. Sect. I. Membr. II.

Verum opposita loca illa primo bene sunt perlegenda & consideranda, atq; deinde considerandum est

Verum enim verò hypothesin hanc minime ex oppositis illis apparitionibus V. T. infringi, apparebit luculentissime, dummodo 1. easdem bene inspicimus, omnesque ordine eo, quo paulo ante citavimus, una diligenter perlegamus & accurate conferamus. Atque 2. si piè & impigrè consideremus, quæ sequuntur.

§. IX. Probe enim, quod ad apparitiones V. T. nobis ab adversariis objectas, attinet, considerandum est 1. Quod unus idemque, (non multi) sive una eademque persona sit, quæ ut *Duxor & Custos Israelis* apparuit 1. Abrahamo, & Hagari, Isaac, & Jacobo, vide Gen. XXVIII. 13. 15. &c. 2. Mosi (α) in rubo ardeni. Exod. III. 6. 8. VI. 1. 2. (β) in nube & igni: cap. XIII. 21. (γ) in monte Sinai, cap. XX. 1. 2. 3. 3. Josuæ. Ios. I. 5. V. 13. 14. Id quod ipsi Judæi (a) inficias haut eunt.

1. Quod unus idemq; fuerit, qui Patriarchis, & qui Mosi, & Josuæ apparuit.

(a) vide thes. sequent. 12.

B 3

§. X. Con-

§. X. Considerand: II. Quod idem ille sit verus, essentialis, omnipotens, & æternus Deus. Nam, non modo Hagar vocat illum יהוה Jehova, & אלהי אברהם Dei Abrahami. Deum fortem visionis, viventem videntem me, Gen. XVI. 13. 14. coll: vers: 10. nec ipse tantum dicit: אלהי אברהם Ego sum Deus fortis omnipotens Gen. XVII. 1. ואלהי אברהם Ego sum Jehova Deus Abrahami patris tui, & Deus Isaaci. Gen. XXVIII. 13. אלהי אברהם Ego sum Deus ille fortis Bethelis. Gen. XXXI. 13. sed etiam ostendit opere ipso, se esse verum omnipotentem Deum, qui multiplicare possit semen unius hominis in infinitum. cap: XVI. 10. coll: cap: XVII. 2. §. 6. 20. qui omnia novit, cap: XVIII. vers: 14. & omnem terram judicet, vers: 25. & qui, ut אלהי אברהם Deus omnipotens, hoc est, manu, & virtute propria & omnipotenti, terram Canaan Abrahamo, Isaaco, Jacobo, & semini eorum post eos dare velit. Gen: XVII. 1. 8. XXVI. 3. XXVIII. 13. XLVI. 4. XLVIII. 4. Quamobrem eidem vovet Jacobus, quod eum, ut talem, qui Patrum suorum, Abrahami & Isaaci Deus fuerit, ipse etiam pro Deo suo habere velit, Gen: XXVIII. vers: 21. XXXI. 13. XLVIII. 1. Altare in honorem ipsius exstruit. cap: XXVIII. 18. XXXI. 13. XXXV. 13. & agnoscens eum auctore omnis salutis, & benedictionis, benedicit posteris in nomine ejusdem. cap: XXXII. 26. 29. XXXV. 9. XLVIII. vers: 3. 4. 16. Nam ille, inquit, est אלהי אברהם Deus ille fortis, qui exaudit me in die angustie mee, cap: XXXV. 3. אלהי אברהם Deus ille, qui pascit me, ex quo (die) sum usq; in diem hunc. cap: XLVIII. vers: 15. הגאלי אתי מכל רע vendicans me ab omni malo, vers: 16. Idem ille est, qui etiam in apparitionibus, Mosi & Iosue factis, non tantum frequentissime dicitur יהוה Jehova & אלהים Elohim. Exod: cap: III. 4. XIII. 21. Ios: VI. 2. sed etiam ita ipse ait: אנכי אלהי Ego sum Deus patris tui, Deus Abrahami, Deus Isaaci. Exod: cap: III. vers: 6. וזה שמי לעולם הזה זכרו לדור דר hoc est nomen meum in seculum, & hoc est memoriale meum in omnem ætatem, vers: 15. אני יהוה Ego sum Jehova, וארית אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב כאלי Apparueram quidem Abrahamo, Isaaco & Jacobo in nomine Dei fortis omnipotentis: Verum in nomine meo Jehova non cognitus (*) sum illis. cap: VI. 1. 2. אנכי יהוה אלהיך אשר הוצאתיך ממצרים Ego sum Jehova Deus tuus, qui eduxi te e terra Egypti, ne esto tibi illis Deorum alienorum ante faciem meam. Nam ego sum יהוה Jehova Deus tuus Deus fortis Zelotes, visitans iniquitatem &c. Exod: XX. 2. 3. 5. Denique idem ille dicitur nomen יהוה habere בקרבו in medio sui, in se ipso Exod: XXIII. vers: 21. Et Moses moribundus in nomine ejus tanquam Dei sui inhabitantis rubum, posteris Iosephi benedicit, & omnia bona apprecatur, dicens: ורצון שכני תבואתו (Dei) inhabitatoris (inhabitantis) rubum, veniant (quæcunque scilicet salutaria sunt) super caput Iosephi. Deut: XXXIII. 16.

(*) vide h. l. explicatum apud Excell: Dn: D. Varen: in Tractatu de divinis nominibus. pag. 4. 5. 6.

§. XI. Considerandum III. Quod idem ille, Ductor & Deus Israelis sapiens et-

iam dicatur *Angelus Dei*, Gen. XVI. 10. XX XI. ii. XXXII. 24. coll. Hof. XII. 4.
 אֱלֹהֵי הַמִּלְחָמָה *angelus Redemptor*, cap. XLVIII. 16. *Angelus Dei e medio rubi appa-*
rens. Exod. III. 2. dictus inde *Inhabitor rubi*. Deut. XXXIII. 16. *Angelus ducens ca-*
stra Israel, de quo Jehova dicit שְׁמִי בְּקִרְבּוֹ *nomen meum est in ipso*. Exod. XIV. 19.
 XXXIII. 20. 21. XXXII. 34. Qui etiam dicitur *facies Dei*, Exod. XXXIII. 14. 15. five
Angelus faciei ejus, Jes. LXIII. 9. *Angelus allocutus Moſen in monte Sinai*, a quo adeo Angelo
 Λόγος, cōtradistincto turmis Angelorū ministrantib9, Moſes accepit τὰς λόγιας ζωῆς
 viva eloquia Act. VII. 38. 53. coll. Exod. XIX. 2. 3. 20. 24. & XX. 1. &c. שָׂר צְבָאוֹת
 יְהוָה *Princeps exercituum Jehovæ*. Jos. V. 13. 14. Etiam huic theſi, atque th: præ-
 cedenti nec Judæi (a) nec Sociniani (b) contradicunt.

(a) conf: theſi ſeq. 12. (b) conf: theſi. præced: 7.

§. XII. Considerand. IV, Quid Judæi de hoc Angelo, atque Ductore Israe-
 lis dicant & ſentiant? Quidam inter alia (a) dicunt, Angelum hunc eſſe מַטְטְרוֹן *cu* illis di-
 Metatorem ſ. Ductorem caſtrorum *Israel*. Nomen ejus dicunt eſſe כְּשֵׁם רַבּוֹ *sicut cant* Judæi.
nomen Domini ejus (b) nempe שְׁרִי quod ſignificat *Deum omnipotentem*: מַטְטְרוֹן (a) vid. Cl.
 enim per numerorum æquivalentiam ſive per גִּיטְטְרִיָּה i. e. Arithmeticam. Joh. Buxt.
 Cabbalam eſt שְׁרִי *Deus omnipotens*. Hunc מַטְטְרוֹן vocant גְּבוּרֵי אֱלֹהִים *it* H. Arcæ f.
 nec non שְׂרַף הַפְּנִים *Principem faciei Dei*, מַלְאָכִים *Regem* cap. XIV. p.
 Angelorum. R. Bechai (d) dicit, verborum Exod. XX. 1. Et ad Moſen dixit, aſcende
 ad יְהוָה *Dominum*, hunc ſenſum eſſe juxta Cabbalam, & Doctores in Medra-
 ſchim: Et ad Moſen dixit הַשֵּׁם *Deus*: כְּשֵׁם רַבּוֹ *אל* מַטְטְרוֹן שְׁמִי כְּשֵׁם רַבּוֹ *fol. 131. b. 1.*
 h. e. aſcende ad Metatorem, cujus nomen eſt ſicut nomen Domini ſui. Dicit ulterius R.
 Bechai, Metatorem hunc juxta tria ſignificata, quæ vox מַטְטְרוֹן compræhendat, Amſt. & R.
 eſſe & Custodem, & Dominum & Legatum. Eum custodire (e) mundum, atque vocari
 adeo etiam Custodem *Israel*. Eſſe Dominum omnium, quæ infra ipſum ſunt: omnes exer-
 citus inferiores, & ſuperiores eſſe ſub poteſtate ejus. Eſſe quoque Legatum ejus, qui ſu-
 pra ipſum eſt, qui Dominatorem eum conſtituerit omnium, & Dominum totius domus,
 & omnium facultatum ſuarum. Dehortatur tamen notanter, graviterque, ne quis
 propterea hunc מַטְטְרוֹן ipſum verum eſſe Deum, adeoque duos Deos eſſe, putet. (d) R. Bech
 Quidam (f) etiam Rabbiorum expreſſe contradicunt Judæis illis, qui perhibent,
 custodem illum & ductorem *Israel* eſſe vel Angelam Michaelē vel Gabrielē, eum9,
 quando ſæpius dicit יְהוָה אֲנִי אֲנִי Ego, Ego ſum Jehova &c. loqui tanquam Lega-
 tum nomine Legantis ipſum. Etenim, Moſes Propheta maximus non abſcondiſſet ſa-
 ciem ſuam coram angelo: ſed in rei veritate, inquiunt, (g) Angelus hic eſt מַלְאָךְ הַבְּתָלָה
 Angelus ille Redemptor, Gen. XLVIII. 16. de quo Jehova dicit שְׁמִי בְּקִרְבּוֹ *nomen*
meum eſt in ipſo Exod. XXIII. 21. item אֲנִי אֲנִי אֱלֹהֵי בֵּית אֶתְלָה Ego ſum Deus Bethelæ,
 Gen. XXXI. 13. de quo dicitur: מַלְאָךְ פָּנָיו הוֹשִׁיעַם וְגוֹ *Angelus faciei ejus ſer-*
vavit eos. Jes. LXIII. 9. Ille Angelus, qui eſt facies Dei, uti ſcriptum eſt: פָּנֵי יְהוָה
 וּפְתָחַם יִבְרָאֵל *Facies mea ibit*, Exod. XXXIII. 14. 15. de quo dictum eſt: הִכְלוּ הָאֲרֶזֶן וְגוֹ
 Repente venit in Templum ſuum Dominus, quem vos queritis, &
 (f) Sic R. Gerund. in Ex. 3. f. 23. p. 1. a. f. in Ex. 23. f. קָלָה a. m. ed. Ven. (g) v. R.

Gerund. II. 66. & Ab. Efr. in Exod. XXIII. 20. fol. 5. a. med.

Angelus

Ca. nſiderand. III.

Quod idem dicatur angelus ſ. miſſus a Deo.

Coſiderand. IV.

Quid de lo-

cu illis di-

sicut cant Judæi.

(a) vid. Cl.

Joh. Buxt.

Exercit. ad

H. Arcæ f.

cap. XIV. p.

131. &c.

(b) vid. Th.

Sanh. cap. 4.

fol. 131. b. 1.

6. a. f. ed.

Amſt. & R.

Sal. in Ex.

23. 27. fol. 2.

a. l. 3. a. f.

(c) v. Zoh. in

Deut. f. קָלָה

c. 4. l. 8.

(d) R. Bech

in Ex. f. קָלָה

4. ed. Ven.

(e) cōf. Cōf

Antiq. jud.

Cl. Dn. Lie.

E. Edz. ſuper

Pf. CX. p. 4

Init.

Angelus fœderis, quo vos delectamini. Malach. III. 1. Huc pertinet, quod dicunt Judæi
 Confid. V. (h) de Luce, sive gloria Angelum illum comitante. Fuisse scil. aliquid emanans a Luce
 Quod idem prima. De Luce autem prima illa tradunt, eam post creata luminaria fuisse a Deo re-
 lle nemo sit, conditam & asservatam, ut sequentibus temporibus usui justorum inserviret; eamque ha-
 bisset ipse Mes bere nomen, sicut nomen Dei ipsius, & esse sigillum Dei benedicti esse illam שכינה
 fias. & οὐρανὸν divinam Majestatem inter homines habitantem; non vero lucem creatam, &
 id quod pro sensibilibus apparentem. Esse ipsam faciem Dei, quæ videri nequit &c. Ita locuti sunt
 batur i. veteres Judæi de Angelo Ductore Israelis, & de gloriosa luce, in qua idem apparuit,
 ex ipsis obje- confidentes (i) quod hæc sit res profunda valde, וסוד מסודות התורה ומסתריה
 tis Scriptu- & unum ex secretis & arcanis Legis scrutatu difficillimum.
 ra locis. (h) vid: Bereschith Rabba sect. 3. fol: 7. col: 4. lin: 6. & 7. edit: Amstel: in I. Reg: IX.
 (a) v. D. Ha- quatern: 72 fol: 8 b. med:
 berk. Syn- (i) vid: Abarb. c. 1.
 tagm. I. dis- §. XIII. Quare considerand. demum V. Quod Angelus ille, qui Josuæ,
 Th. p. 193. Mosi & Patriarchis, ut ductor & Deus Israelis apparuit, nemo fuerit alius, nisi
 ad f. col. ipse Messias, sive Christus. Idque probatur i. ex ipsis illis objectis Scripturæ locis
 scil: (a). Nempe in iisdem, ut præcipua tantum adducam (a) Angelus ille Ductor &
 quando An- Custos Israelis describitur (quod probatum est paulo ante (b)) ut verus, essentia-
 gelus ille de- lu, omnipotens, & æternus Deus. Talis Angelus sane nemo est, sive nemo unquam
 scribitur ut missus est a Deo ad salvandum populum Isr: cui hæc descriptio competat, nisi
 (a) solus Messias, qui est ὁ σωτὴς τοῦ κόσμου ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τὰς αἰῶνας, Salvator mundi,
 Deus verus, מלאך הברית, Angelus fœderis, Angelus increatus, sive ipse æternus & omni-
 essential: tens ipsorum etiam Angelorum creator, quem propterea quoque Angeli omnes adorare
 omnip. dicuntur. Joh. VI. 38. Mal. III. vers. 1. Jes: IX. 5. XLVII. 12. 16. Mich. V. 2. Prov.
 æternus. VIII. 21. Apoc. I. vers. 7. 8. XXII. 13. Joh. I. 2. I. Joh. V. 20. Hebr. XII. 8. item. Joh.
 (b) thes: I. 3. Col. I. 16. 17. Hebr. I. 2. & Psalm. XCVII. 7. Apoc. V. 13. (β) Idem Angelus, qui
 præced. 10. se manifestavit ut verum omnipotentem & æternum Deum, sæpius etiam appa-
 (β) ruit in assumpta hominis forma, e. gr. Gen: XVIII. 2. XXXII. 24. coll. Os: XII. 4.
 apparet sæ- Jos: V. 13. Quis, inquam, ille est, nisi Angelus increatus, Angelorum creator, An-
 pius in as- gelus fœderis, nempe æternus Dei filius, qui semen Abrahami, sive humanam naturam
 sumpta hu- suo tempore assumpturus erat & assumpsit? Ps: II. 7. Jes: IX. 6. Rom: IX. 5. Hebr: cap. II. 14.
 mana for- 16. coll: cap: I. vers: 2. 3. 5. &c. (γ) Passim Angelus ille dicitur עמך אנכי ego ero te-
 ma. cum, & familia. Vide Gen: XXVIII. 15. Exod: III. 12. Jos: I. 5. De nullo Angelo hæc
 (γ) intelligi possunt, nisi de Angelo increato, creatore Angelorum, de Angelo fœde-
 præbet se ut ris Messia, qui est vere עמנואל Deus nobiscum Jes: VII. 13. VIII. 8. IX. 6. coll: Matth:
 verum im- I. 23. Luc: I. 32. 33. (δ) Angelus ille describitur, ut auctor omnigenæ benedictionis. Gen:
 manuelem. XVI. 10. XVII. 2. 20 XXXII. 26. 29. XLVIII. 4. 16. Anne est credendum, esse ta-
 (δ) lem quempiam Angelorum, vel eorum, qui missi sunt a Deo ad salvandum genus
 describitur humanum, præter Messiam, Angelum illum increatum, Angelorum creatorem,
 ut auctor o- Angel: fœd: & semen illud, אשר יתכרכו בו כל גוים in quo omnes gentes be-
 mnis bene- nedicturi sunt sibi? Gen: XII. 3. XXII. 18. Gal: III. 8. 13. 16. (ε) Idem ille Ductor Israe-
 diatione. lis

lis describitur, ut *fons omnis salutis*, Gen: XXXII. 27. 30. Deut: XXXIII. 16. dicitur
 רַע מִכָּל רָע *Angelus redimens ab omni malo*. Gen: XLVIII. 15. 16. De (e)
 nemine itaque omnium, quos Deus unquam ut Servatores (quales sunt e. c. illi in *Fons salutis*
 libro iudicum Principes, conf: cap: III. 10. 15. 31. vel etiam quales illi Obad: cap: *omnigena*
 un: vers: ult:) ad genus humanum misit, hæc explicari salva conscientia possunt,
 quàm de solo Angelo increato, Angelorum creatore, & Angelo fœderis, de solo
 Messia, Ἰησοῦς *Jesus* & Σωτὴρ *Salvator* ἐξ ἑαυτοῦ, ἀρχαῖος, ἐξ ἀρχῆς ac
 μονογενὴς ita dicto (c) Matth. I. 21. Luc. II. 10. II. (5) Ductor ille, & custos
 Israelis nuncupatur *facies Dei*, & מַלְאָךְ פָּנָיו *Angelus faciei eius*: dicitur nomen Dei (c) conf.
 esse בְּקִרְבוֹ *in ipso*. Exod: XXIII. 21. XXXIII. 14. 15. Nemini Angelorum hæc ipsa disp. huj.
 competunt, nisi uni soli Angelo increato, Angelorum creatori, Angelo fœderis, Memb. II
 Christo Jesu. Phil: II. vers: II. Col: I. 15. II. 9. Hebr: I. 3. (Z) Addo, quod custos Sect: I. th.
 ille, & Ductor Israelis manifestet se Israelitis *super rupe*. Exod: XVII. 6. & appelle- (5)
 tur aliquoties a Mose הַצֵּר *rupes*, Deut. c. XXXII. *quæ comitata Israellem circumdu-* *Facies f.*
xerit, (Not: quod eadem Angelo faciei Dei adscribantur. Jes. LXII. 9. 10.) *erudive-* *Imago Dei*
rit, atque custodierit eum tanquam pupillam oculi sui, &c. vers: 10. Dicitur צֹרֵר יִשְׂרָאֵל (Z)
rupes salutis Israelis, vers: 15. *quam (rupem) Israelitæ multoties tentaverint, ad Zeloty-* *Rupes, quæ*
piam commoverint, ac vilipenderint, vers: 15. 16. 18. coll: Num: XIV. 22. XXI. 5. 6. Quis, *comitata*
 inquam, negare poterit, hunc ipsum neminem ex ordine creaturarum esse, sed *suerit Isra-*
 Angelum increatum, Angelorum Creatorem, Angelum fœderis, Messiam, *litas, salva*
 יֵשׁוּעַ *Jesum nostrum*, attestante illud expresse atque graviter ipso Aposto- *verit & cu-*
 lo? I. Cor. X. 4. & 9. coll: Jes: VIII. 13. 14. Psalm: CXVIII. vers: 22. Illud *studierint*
 ipsum probatur II. e Syrorum, Græcorum & Latinorum Patrum (d) con- *ipsos, quan-*
 sensu. III. Ex assertionibus judaicis, quas in thesi præcedenti citavimus, de Angelo *que vilipe-*
 illo, Israelis ductore, & de Luce comitante Angelum, collatis cum Hebr: I. 2. II. *derint*
 8. Joh: I. 9. 10. II. 14. cap: III. 19. VIII. 12. IX. 5. XII. 46. Jes: XLII. 7. XLIX. 6. LX. 19. *Israelitæ.*
 20. Apoc: XXI. 23. Colofs: I. 15. item Joh: X. 38. XIV. 9. Phil: II. II. Et notandum *Prob. II. e*
 merito est, quod Judæi nonnulli expresse Lucem Israelitarum, & Lucem illam *Patrum*
 primam, usui justorum reservatam, de luce Messia (e) explicant. *consensu.*

(d) vid: Origen: hom: 4. in Gen: fol: XI. edit: Paris: A. 1604. Tertull: libr: de carne
 Christi pag: 301. ad Genes: 18. e Biliopolio Commeliano. Hilar: I. 4. de Trin pag: 34.
 col: 2. Athanas: Orat: 4. contra Arrian: p. 260. in Genes: 48. v. 15. ex offic. commel:
 Theodoret: Q. 69. in Gen: edit. Paris: A. 1642. Q. 89. in Gen: 31. Q. 92. in Gen: 32. Q.
 5. in Exod: 3. Chrysost: hom. 58. in Gen: 31. col. 777. edit. Paris: A. 1614. Hieron. in Dan.
 3. v. 25. Augustin. T. 6. in Exod: 3. col. 366. edit. Paris: A. 1586. it. An. 1614. ibid. de 5.
 Hæresibus adversus jud: col: 17. in Exod. 23. v. 20. In Gen: 19. v. 24. In Exod: 3 v. 1. 2.
 Conf: Excell: Dn. D. Haberk: Synt: I. diss. Theol. p. 431. ad 459. Nec non Cl. Buxtorfi
 Exercit. ad Histor. Arcæ fœd. p. 128 (e) videatur Locus memoratu dignissimus e
 Pefikra cir. in Conf. Antiquit. jud. Dn. Lic. Edzardi super loc. Jerem. XXI. 5. 6. pag.
 I. col. 1. lin. 20. 21. 22. col. 2. lin. 7. 8. 9.

§. XIV. His omnibus, quæ circa apparitiones V. T. ab adversariis opposi- *obscelas n*
 tas, consideranda in præcedentibus thesibus aliquot proposuimus, bene pondera- *infringeri*
 tis, patebit, illas ipsas non esse contra nos, sed pro nobis: tantum abest, ut infrin- *hypothesi*

gant hypothese illam, qua statuitur, nomen יהוה absolute positum, nulli creaturæ tribui &c.

*Regerunt
Sociniani.*

§. XV. Sed regerunt Sociniani, etiam si iis in locis, ubi Angelum legimus Jehovah appellatum, Christus sit intelligendus, non (a) esse tamen statuendum, eum ipsummet esse Jehovah, sed ex Angelorum numero aliquem, qui Dei summi personam sustinens, nomen eius usurparit. Cum inter se pugnarent, Angelum esse, & quidem Jehovah, qui unus tantum est, & esse ipsummet Jehovah. Instant itaque adversarii, nomen יהוה omnino tribui & communicari supposito creato, idque probari posse, si non exemplo multorum Angelorum, attamen saltem unici illius Angeli sive Legati Dei Messiae. Illum dicunt in toto negotio salutis nostræ personam Jehovah sustinere, & perpetuum Dei in Ecclesia vicarium esse. Eidemque Deum, uti (b) potentiam & gloriam maxime divinam, imo *omnem divinit: plenitudinem*, ita etiam nomen, quod est supra omne nomen, communicasse docent. Phil: II. 9. 10. Coll: II. 9. Intelligunt autem communicationem, extra omnem naturarum divinæ & humanæ unionem consideratam.

(a) vid: Crellius in Hydra Socinianismi Expug: Marelii. lib. I. cap: XI. pag: 103. (b) Conf: Ostorodi institution: Germ: edit: An. 1612. cap: X. pag: 65. item Franc: Dav: contra melium pag: 32.

Respond:

§. XVI. Respondetur: 1. Minime pugnant inter se, Messiam esse Angelum Legatum Jehovah, sive missum a Jehova, & esse ipsummet Jehovah, qui quidem unus est in essentia, sed tamen trinus in personis. I. Joh: V. 7. coll: Joh: VIII. 18. XV. 26. Nam (a) vox מלאך Legati de Deo usurpata, ἑρμῆς accipienda est, præcipue cum nomen מלאך (quod est a rad: מלך, unde est מלכות opus, functio, ars) notet operatorem potius functioni singulariori & eminentiori destinatum sive ordinatum, quàm simplicem nuncium. (b) Messias consideratur, vel ut Deus verus, seu filius Dei æternus, & tum missus a Deo Patre dici potest, non tanquam a superiori, sed ab æquali, (salvâ communi sibi cum D. P. & Sp: S. auctoritate & consilio,) tanquam æternus ille נָסִיחַ consiliarius Jesh: IX. 6. Uti Consules quoque, Decani, ac Principes a paribus mitti, sive Legati esse possunt. Vel consideratur Messias respectu assumptæ naturæ humanæ, & tum dicitur missus a Deo tanquam *minor* & inferior a majori seu superiori. Joh: XIV. 28. 11. Nullibi in tota Scriptura Sacra ulli Angelo, nisi ubi de Messia explicandus est, nomen יהוה absolute & directe tribui, e præcedentibus indubitato constat

(a) conf. th
raced. 7. 13.
(b) v: præ-
ter Memb.
thes: 9.
seubr. II.
ect: I. thes.
10. & 21.
f.

(a). At vero III. dicere, quod & nomina & honor, nec non attributa & opera soli Deo propria, Messia absolute tribuantur, (quæ omnia Messia absolute tribui probatur per integr: disp: (b) nostram) & quod eadem communicata Messia sint, tantum ut creaturæ & homini nudo, Dei personam representanti, & citra veram divinæ & humanæ naturarum unionem considerato, falsissimum est, & absurdissimum, imo blasphemum & maledictione divina dignissimum. Id quod probatur 1. quia adversatur Legatorum consuetudini. Inaudi-

auditum enim est omni memoria, quod unquam ad hoc usque tempus vel Prophetis vel Apostolis, vel aliis politicis quibusdam Legatis, sive Dei, sive Christi, sive alterius cujusvis legantis nomen proprium ullibi tributum fuerit, vel quod ipsi sibi illud vendicarint, ac dixerint, se esse Augustum Imperatorem &c. se esse Christum Jesum, se esse יהוה Jehovah &c. Quemadmodum Sociniani (c) docent fuisse nudum creatum Angelum, qui tanquam Legatus Dei dixerit: Ego sum *Dei patris tui, Deus Abrahami, &c.* Exod: III. 6. it: Ego sum Jehova Deus tuus, qui eduxi te e terra Egypti, ne sint tibi Dii alieni ante faciem meam. Nam ego Jehova Deus tuus, Deus fortis zelotes, visitans iniquitatem patrum. Exod. XX. vers: 2. 3. 5. Hoc, inquam, falsissimum absurdissimum blasphemum, & divina maledictione dignissimum esse prob: 2. quoniam Scriptura expresse & severe contestatur, Deum gloriam suam non daturum alteri. Jes: XLII. 8. coll: Exod: XX. 2. & maledicunt illis, qui nudo homini cuiquam, præterquam soli Deo vero, honorem invocationis tribuunt, sive, qui fiduciam habent in nudo homine. Jer: XVII. 5. 7. prob: ex conf: Deut: VI. 13. X. 20. Matth: IV. 10. 3. Quia adversarii hoc modo e Messia idolum faciunt, servientes illi, qui non sit *ὁ ἀντὶ τοῦ Θεοῦ ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς ἰσχυρὸς* existens natura attest. Dem. Gal: IV. 8. 4. Falsissimum, absurdum & blasphemum esse, si ea, quæ Deo soli competunt, absolute tribuere velimus Messia tanquam nudo homini, patebit doctior. ulterius ex iis, quæ infra dicentur (d).

(d) vide Membr. II. Sect: I. thes. 21.

§. XVII. Verum itaque manet, imo verissimum, nomen יהוה esse soli Deo proprium, & nulli creaturæ communicari, nec tribui. Idq; jam ulterius (ut prolixitatis vitandæ causâ alia multa, quibus idem viri Hebr. Linguae periti confirmare solent, præteream hac vice) probatur vel e sola, gravissima tamen, attestatione ipsorum adversariorum, & quidem I. Socinianorum primariorum (a) qui expressis verbis ita loquuntur: nomen יהוה Jehovah ob *ἐξουσίαν* significationis, Dei evasisse proprium. Item, hoc nomen, absolute positum, Deo summo esse proprium. Atque iidem erroris accusant illos, qui probe (b) (hac enim particula utuntur) *ἀνὶ* &c; refuta inadvertentes, res personæve eas, de quibus nomen יהוה per modum enunciati & in regni complexu usurpatur, a Deo summo longissime distare, arbitrati sunt, nomen Jehovah non esse Dei summi proprium. II. Judæorum. Hi varie attestantur, nomen יהוה esse soli divinitati, sive soli vero essentiali æterno Deo proprium, nullique creaturæ competere vel communicari. Nempe I. Dum illi, ut colligitur (c) ex eorum commentariis, docent, ipsum Deum Sanctum Benedictum sibi nomen יהוה appropriare, quando ait: יהוה אלהי אבותינו וגו' זה שמי לעולם וגו' Jehovah, Deus patrum vestrorum &c. hoc est nomen MEUM in seculum, & hoc memoriale meum in omnem ætatem. Exod. III. 15. conf: Exod: VI. 2. Hos: XII. 5. Ps: CXXXV. 13. II. Ego sum Jehovah, illud est nomen MEUM &c. Jes: XLII. 8. 9. conf: Ps: LXXXIII. vers: 19. יהוה שמי כי ידעו כי שמי יהוה cognoscent, nomen MEUM esse Jehovah. Jer: XVI. ult: confer: Ps: LXXII. 19. 2. Quando ipsi

(a) vid. Volckel. f. Crell.

in Hydra Socin: Expugn Maref. lib. I. cap. XI. 95. & 104.

(b) Ita forsan ipsos suos socios Enjedionum & Volckel: h. p. 106.

(c) conf: comment. Ab. Esf. pro-Kimehi, bant, Aabar. &c.

bant, nomen יהוה esse nomen Dei proprium, exinde, (d) quia in illo deprehenduntur quatuor illa *τεχνεία*, quibus nomen proprium a communi nomine distingui apud Grammaticos solitum est, scilicet α. non derivari inde nec präteritum nec futurum. β. numerum pluralem ab illo non formari. γ. eidem non præponi ה Emphat. δ. non poni illud in statu regiminis. 3. Quoniam summa admiratione dignum honorem nomini יהוה tribuunt. Quando enim in Scriptura Sacra השם h. e. *nomen* absolute ponitur, illud de nomine יהוה *Jehova* exponunt (e), vocantes inde nomen hoc sæpissime השם *nomen*, καὶ ἐξοχῶν apud illos ita dictum, utpote qui habeant illud pro nomine, quod est supra omne nomen. Illud etiam ἐξοχῶνς appellant שם כן ארבעה *nomen quatuor literarum*, והקדוש שם הגדול *nomen maximum*, & sanctissimum, שם רב *nomen magnificum*, & pretiosum, והנכבד שם הנכבד *nomen gloriosum*, quo nulum honorificentius est, sive והנורא שם הנכבד והנורא *nomen honorandum & reverendum* (f). Ita notanter etiam illud appellant שם המפורש והנכבד. Dictum vero est hoc nomen המפורש שם *shemhamphorash* α. ab explicando, non tam respectu habito ad traditionem illam, qua Judæi jam a multis seculis, (postquam religio illa minus culpanda, qua vetustissimi Judæi ob maximam nominis יהוה sanctitatem ab illius pronuntiatione abstinerunt, in superstitionem degeneravit, & pronuntiandi illius libertas prorsus adempta est) per אלהים & ארני illud explicandum sive pronuntiandum esse docuerunt: quàm potius hoc sensu, quo Judæi ipsi quoq; (g) dicunt appellari hoc nomen המפורש *explicatum*, propterea quod in eo explicatum sit *Id est esse, ipsaq; substantia Dei*. Unde quoq; magni nominis Judæi quidā volunt dictū esse β. המפורש שם a separando, idq; idē esse, quod הנכבד שם h. e. *nomen separatum*, & conjungunt (h) sæpe has voces, ac dicunt: המפורש שם והנכבד מכל והנכבד h. e. *nomen*, quod, sicuti ab omnibus aliis rebus, ita etiam a reliquis omnibus divinis nominibus dignitate, & (auctoritate omnimodo distinctum, & separatum est. Scribunt enim Judæi, omnia reliqua nomina divina Deo imposita esse sive ab effectu, sive a qualitate alia, solum vero nomen יהוה ab essentia. Docent, nomen hoc denominare Deum ab essentia ipsa, significans nihil quicquam, nisi necessitatem divinæ existentie, scil: Deum esse a seipso, esseq; Ens Entium, existens ab æterno, & in æternum. Eaque de causa illud toties vocant שם העצם & שם העצם *nomen substantiæ & substantiale sive essentiale*. Et quamvis doceant (i), dari יוה & אהיה יהוה tria nomina essentialia scil: יהוה יהוה יהוה (k), אין במקרה שם עצם, notanter tamen de solo nomine יהוה dicunt (l), אין במקרה שם העצם הוה שם שיהיה שם שיהיה h. e. nullum est in tota Scriptura Sacra tam singulari modo acceptum essentialie nomen, nisi hoc nomen solum. שם העצם שם שיהיה שם שיהיה *nomen essentiale*, inquit, hoc est, nomen quod ipsa essentia est. Nomen enim proprium Dei הנכבד של שם העצם שם a nomine proprio creaturarum dicunt differre ita, ut creature & nomen ipsarum sint res duæ diverse, Deus vero Sanctus Benedictus ille הוה שמו ושמו הוה (1) sit ipse nomen suum, & nomen ejus ipse sit.

se fit. Huc pertinet, quod docent Judæi (m), in nomine hoc Tetragr. comprehendi tres existendi differentias יהוה יהוה יהוה (per quas differentias, æternitati coexistentes, ipsa indivisibilis Dei duratio seu æternitas quodammodo a nobis concipitur) quemadmodum ipse Johannes in Apocal: ראשון ואחרון *primum & novissimum*, nempe æternum illum יהוה descripturus ait: *ὁ ὢν, ὁ ἦν, ὁ ἔρχόμενος*, qui est, qui erat, & qui venturus est. cap. I. vers. 8. &c. Denique Judæi 4. ipsissimis verbis frequentissime, & fere unanimiter (n) continentur, nomen hoc (o) soli divinitati proprium esse, sæpiusq; repetunt has & si- ipsi: verbis miles loquendi formulas, scil: nomen יהוה esse *שם המיוחד לו יתעלה* & fere una- h. e. nomen Deo Summo proprium, *שם המיוחד המפורש אליו יתב* h. e. nomen nimir at- appropriatum & separatum (i. e. proprium separatim & soli) Deo Benedicto, testantur, *שלו ישתתף בקריאתו דבר מנבראו* h. e. quod in appellatione ejus, sive nom. *והוא נתן לשם נבראו* soli D. *nulligz creature tribuatur, &c.* *propr. esse.*

(g) vid. Men. ben. Isr. in Concil. in Exod. Qv. 68. p. 131. lin. penult. ed. Hisp. [h] vid. Abarb. in Jes. Proph. XXVI. f. כו. c. 4. fin. & in Jerem. Proph. VIII. Qv. 6. f. ככא c. 4. (i) vid. Ab. Esra in Exod. III. 15. fol. כט. a. lin. 4. a fine. (k) v. Ab. Esr. in Jes. XLII. 8. fol. הקיז col: 2. lin. 12. a fine. (l) conf. Kimchi in Jer. 16. 21. f. והקמכ l. ult. [m] conf. Tharg. Hier. in Ex. 3. 15. Schem: Rab. f. קכא c. 2. l. 8. af. ed. Amst. Bechai in Exod. f. ע c. 1. m. ed. Ven. *שם המצות* f. לא a. 1. 3. ed. Basl. in 4to. (n) conf. Cl. Buxtorf. Exercitat. ad Arcan. fœd. cap. I. pag. 6. &c. item in Dissertat. V. p. 248. 249. & 260. Voisin. Theol. Ind. lib. I. cap. V. p. 28. (o) e multis hic audiatur Rabbiorum hujus sæculi fere primarius Men. ben Israel, qui Judæorum antiquorum consensu, & rei evidentia convictus erumpit in hæc verba, dicens: Todos los nombres del criador son atributos, o titulos, que se le dan segun los varios efectos con que se relata a las criaturas, pero el nombre המפורש A-meforas, (id est) explicado, á saber el inefable quadrilatero, es NOMBRE PROPIO DE LA DIVINIDAD Y QUE DIRECTAMENTE SIGNIFICA Y DEMUESTRA SU SUBSTANCIA. &c. Dize el dicho, R. Mofschellama, en Siphre, y en la Guemara de Sota *שם המפורש* Sem a-meforas, á saber (nombre explicado) SIGNIFICANDO QUE EN EL ESTÁ EXPLICADO EL SER Y DIVINA SUBSTANCIA: como tambien se llama *שם המיוחד* Sem a-meyuhad (nombre apropiado) por ser que DIFFERENTE DE TODOS LOS MAS, SOLAMENTE ES APROPRIADO A LA PROPIA DIVINIDAD SIN AVER OTRA CONSIDERACION, QUE REPRESENTAR LA NECESIDAD DE SU EXISTENCIA. Lo mismo dize R. Joseph Albo en su libro Tzarim, si bien da otro sentido á la etimología de la palabra המפורש a-meforas, diciendo se deriva de פרוש parus, que vale, separado, o apartado, y daquy infiere es NOMBRE APARTADO, Y QUE REALMENTE DE ENTRE TODOS SOLAMENTE SE DEDICA A LA CAUSA PRIMERA. Vide Conciliador Men. b. Isr. in Exod. edit. Hisp. Qv. 68. p. 131. & 132. Edit. Lat. Qv. 3. p. 97. 98. Item: Solamente el de

Tétragrammaton no se deriva de alguna acción, o efecto. Y así **TODOS LOS MAS NOMBRES SE HALLA EN LAS DIVINAS LETRAS APLICADOS A OTRAS COSAS**, (como prueba el precitado Autor] **EXCEPTO ESTE VENERABLE** ibid. pag. 141. edit. Hisp. pag. 104. edit. Latinæ. Omnino h. l. conf. Lyranus, qui fere eandem de nomine יהוה docet in Comment: in Ier. XXVII. §. 6.

Cum itaque

nom. יהוה son

li D. su pro

pr. &c.

Vera est ar

gum. nostri

maior propo

lles, cui no

men יהוה ab

solate trib:

est vera D.

§. XVIII. Quamobrem, stante hac hypothesi (quæ, uti probatum est hactenus, non tantum apud Christianos, sed Judæos quoque, & Socinianos Judæis hac parte multo peiores, recepta est) quod scilicet nomen יהוה absolute vel sine ulla adjectione abalienante positum, sive ut terminus vere incomplexus, nulli creaturæ competat, nullique tribuatur vel communicetur, sed soli divinitati, si-
gum. nostri
maior propo
lles, cui no
men יהוה ab
solate trib:
est vera D.

Ille, cui nomen יהוה absolute vel sine ulla adjectione alienante positum, ac ut terminus vere incomplexus tribuitur, est verus, essentialis, ac æternus Deus.

Sequitur

probanda

minor prop:

Atqui Mes

ias est ille,

ni &c.

Hanc negat

adversarii.

Tantum de probatione Majoris.

(*) vid. disp. nostræ Membr. II. Sect. I. th. 5.

§. XIX. Sequitur confirmanda minor quoque propositio, quæ est: Atqui Messias est ille, cui nomen יהוה absolute vel sine ulla adjectione alienante positum, atque ut terminus vere incomplexus, tribuitur.

§. XX. Minorem hanc negant adversarii, cum docent, si vel maxime concedendum, (uti concedunt (a) plerique omnes Judæi, licet concedere nolint Sociniani (b) omnes,) quod nomen יהוה Messias tribuatur in Scriptura Sacra, illud tamen eidem tribui non absolute vel sine ulla adjectione positum, sed ut integrum enunciatum, in unum veluti nomen coalescens, id est, non alio modo, nisi quo (c) idem nomen יהושפט h. e. *justus & Hierosolyma*, aliisq; rebus Sacris tribui putant tum in illis Scripturæ locis, Gen. XXII. 14. cap. XXXIII. 20. Exod. XVII. 15. Num. X. 35. Jud. VI. 24. Ezek. XLVIII. 35. &c. tum in nominibus his יהושפט יהושפט יהושפט &c.

(a) vid. Membr. I. disp. hujus thes. 2. (b) vid. Crell. five Völkel. in Hydr. Socin. Expug. Maresii lib. I. cap. XI. pag. 104. (c) Sic sentiunt Judæi. conf. Thargum. R. Sal. Kimehi & Abarb. in Ier. XXIII. 6. Sic etiam sent. Sociniani: vid. Catech. Racov. cap. I. pag. 73. edit. Anno 1612. item Völkel. lib. cit. pag. 104. 106. 108. 110. Felbinger in libro Borläuffer des Beweisses aus den Büchern Altes Testaments. &c. pag. 48. Huic tamen opinioni contradicit ipse Franciscus Dav. contra Melium. pag. 28. 29. & p. 32. ipseq; Abarbanel, quando ait: $\text{אין זה היתר ראוי כי הדבר יקשה בכלם גכ}$ h. e. *hac non est solutio conveniens, nihilominus enim res hac omnimodo difficilis atque*

dura

dura est. vid. Abarban. in Jerem. Prophetia VIII. Q. 4. fol. ע"א col. 4. ibid.
fol. נ"פ col. 3. lin. 15. a fine.

§. XXI. Ad hæc, atque ad confirmationem minoris nostræ propositionis respondetur: I. Nomen יהוה Messia tribui in Scriptura Sacra, probatum est supra (a), & probabitur adhuc inferius. II. Illud vero tribui Messia, non ut totum enunciatum complexum, sed *ut terminum vere* (b) *incomplexum, atque absolute vel sine ulla adjectione alienante positum*, probatur 1. ex ipso textu nostro. In eo enim longe alio (c) modo nomen יהוה tribuitur Messia, quam quo idem tribuitur locis sacris, quæ nobis obicere adversarii, Gen. XXII. 14. XXXIII. 20. &c. Exempli gratia, quando Gen. XXII. 14. Abrahamus loco illi, in quo providentiam Dei expertus erat, nomen indit, & appellat eum יהוה יראונו h. e. *Jehova providebit*, ibi sacro illi loco competit talis denominatio tantum extrinsecè, *χρησως*, signative, & ut memoriale, ac dicitur locus יהוה יראונו *Deus providebit*, non nisi propter illum, qui est alius ab illo loco, & vere יהוה יראונו *Deus providens*. Verum enim vero, cum in textu nostro צמח דוד צמח Germini David, hoc est, Messia tribuitur nomen צדקנו יהוה *Jehova justitia nostra*, tum denominatio illa competit ipsi intrinsecè, propriè, verè, actu primo & realiter, ita ut צמח דוד dicatur צדקנו יהוה non propter alium, qui sit vere צדקנו יהוה, sed fundetur denominatio hæc in ipso denominato צמח דוד in Messia, qui dicitur propterea צדקנו יהוה, quia ipse non tantum per se *justus est*, sed nobis etiam *justus ac justitia nostra est*, עושה משפט וצדקו בארץ, *efficiens jus & justitiam in terra*, ויחי ויחיהו ארץ ויחיהו *& salvans Jebudam & Israellem*. Unde manifestum est, quod omnino absolute (imo intrinsecè, & propriè) in textu nostro nomen יהוה Messia tribuitur. Id quod 2. confirmatur e compluribus aliis Scripturæ locis: scilicet: α. ex iis, ubi tam nomen Dei essentielle יהוה *Jehova*, quam alia etiam nomina divina, soli vero æterno Deo Israelis competentia, *absolute vel sine ulla adjectione alienante posita*, Messia tribuuntur, exempli gratia: Jer. IX. 6. XLVIII. 17. Os. I. 7. Zach. II. 8. Conferenda hic sunt loca illa de Angelo ductore & custode Israelis, ubi Angelus ille, quem Messiam ipsum fuisse probatum est (d) supra, sæpissime יהוה appellatur. Præcipue vero huc pertinent illa loca V. T. quæ de יהוה agunt, & in N. T. expresse & absolute de Messia explicantur, quorum nonnulla paulo inferius (e) allegabuntur, β. Confirmatur illud quoque ex iis Scripturæ locis, ubi præter nomen proprium Dei ipse etiam honor soli Deo proprius, & attributa atque opera vere divina, *absolute vel sine ulla adjectione posita*, Messia (f) tribuuntur. Attributa, c. c. *æternitas*, Mich. V. 2. Apoc. XXII. 13. 16. *immutabilitas*, Psalm. CII. 28. coll. Hebr. I. 12. *immortalitas, e quamplur* I. Joh. V. vers. 20 &c. Opera, exempli causa, *creatio, & conservatio*, Joh. I. 3. 10. *rimis aliis* Col. I. 16. 17. Hebr. I. 2. 3. 10. coll. Psalm. CII. 26. *Redemptionis opera*, Gen. III. 15. I. Scripturas Joh. III. 8. *operæ sanctificationis*, nempe *donatio spiritus* S. Joh. XV. 26. *Adoptio*, Joh. I. locis. 12. *gratiosa inhabitatio*, Eph. III. 17. *resuscitatio ex mortuis*, Joh. V. 21. 26. 28. cap. XI. 25. &c.

Negativa
sent. ref. &
affirmativa
probatur.

1.
nomen יהוה
Messia tri-
bui.

II.
nomen יהוה
Messia tri-
bui absolute
cõfirmatur.

1.
ex ipso textu
nostro.

(a) v. Memb.
I. th. 9. f. (b)
Per appositio-
nem quod idem
est, Messia
tribui nom.
יהוה

צדקנו pre-
bat Exc. Dn.
D. Calov. in
disp. contr.
Grot. in Ier.
33. p. 3. 4. 5.
(c) NB. qua
docet Exc.
Dn. D. Va-
ren. in Exod.
17. 15. p. 276.

2.
25. &c.

25. &c. Honor Dei proprius, e. c. *apprecatio omnium bonorum, in nomine ejus facta.*
 II. Cor. XIII. 13. *laus & gloria maxime divina.* Jes. VI. 3. 8. coll: Joh. XII. 37. 41. 42.
 Joh. V. vers. 23. Apoc: V. 12. 13. &c.

(d) vid. Membr. II. Sect. I. thes. 9. ad 12. (e) scil: in thes. sequent. a f. (f) conf. Membr.
 II. Sect. I. thes. 4. 10. & 12.

E cōfirmatis §. XXII. Cum igitur, uti probatum haecenus est, vera sit argumenti no-
haecenus & stri propositio major:

maiores & Ille, cui nomen יהוה absolute vel sine ulla adjectione alienante positum,
minore pro- ac ut terminus vere incomplexus, tribuitur, est verus, essentialis, ac aeternus
positionibus Deus.

sequitur cō- Vera quoque sit propositio minor:

clusio hæc: Atqui Messias est ille, cui nomen יהוה absolute vel sine ulla adjectione
Ergo Messias positum, atque ut terminus vere incomplexus, tribuitur.

est verus, es- Infalibiliter inde sequitur conclusio hæc:

sentialis, æ- Ergo Messias est verus, essentialis, ac aeternus Deus.

ternus Deus.

Messias, inquam, est non tantum homo verus, sed etiam verus, essentialis, æter-
 nus Deus, *יהוה אלהים*, *יהוה אלהים* vir *Jehova* s. *homo Deus* Gen: IV. 1. Quare
 recte, & citra idololatriam, Scriptura Sacra (a) præeunte, tam honorem, attri-
 buta, & opera soli Deo propria, quam summe proprium & essentialia Dei no-
 men absolute illi tribuere, & ipsi tributa atque communicata esse credere pos-
 sumus, ut tali personæ, in qua datur vera & realis duarum divinæ & humanæ na-
 turarum unio & communicatio. Confer: textus noster cum Rom: I. 3. 4. IX. 5. &
 Jes: IX. 6. Mich: V. 2. Joh. I. 1. 2. 14. I. Tim: III. 16. Hebr: I. 3. II. 14. Messias enim
 non solum est צמח דוד *Germen Davidis & filius* (hominis) *Maria* in tempore na-
 tus, sed etiam *Dominus Davidis*, צמח יהוה *Germen Jehova* seu filius *ὁ υἱός*
Altissimi, ab æterno a Deo Patre genitus, (Psalm. II. 17. CX. 1. Mich: V. 2. Prov.
 VIII. 22. Joh: I. 2. 14. coll: Col: I. 15. Hebr: I. 3.) existens ipse creator atque Domi-
 nus rerum omnium, (Joh. I. 1. 2. 3. 14. Hebr: I. 2. 3. 6. 8. Col: I. 16. 17.) cui omnia,
 quæ Patri, *ὅς αὐτῷ* æque competunt, & honor (Joh. V. 18. 23. 24. Apoc. V. 13.) & at-
 tributa, ac opera, (Ioh. V. 18. 19. 21. X. 37. XI. 25. Phil. II. 6.) & nomen Dei propri-
 um יהוה (quod integra disputatione hac probatur). Ita ut per consequens Mes-
 sias sit ejusdem essentia cum Deo Patre, Ioh. X. 30. I. Ioh. V. 7. & æque ac Deus
 Pater, non tantum dicatur, verum etiam Sit, Sit יהוה *Deus verus*, *ὁ ὢν*
Existens Deus supra omnia benedictus in secula, Rom: IX. 5. *ὅς ἐστὶν* qui Est Verus
Deus & vita æterna, I. Ioh. V. 20. qui dicuntur tantum dii, & natura
τοῖς λεγομένοις, καὶ τοῖς μὴ φύσει ἔσσι θεοῖς, qui dicuntur tantum dii, & natura
non sunt dii. I. Cor. VIII. 5. 6. Gal: IV. 8. qui etiam ipse dicit, *אני הוא אני*
Ego Ipse Sum, Ego Sum primus, & Ego Sum novissimus &c. Jes: XLVIII.

12, 16.

XLVIII. 12. 16. 17. ΕΓΩ ΕΙΜΙ Ego Sum α & ω principium & finis, primus & ultimus, ΕΓΩ ΕΙΜΙ ὁ πρῶτος & ὁ ὢν καὶ ὁ ἔρχομενος, ὁ παντακράτωρ, Ego Sum Dominus qui est, & qui erat, & qui venturus est, omnipotens ille, Apoc. I. 7. 8. XXII. 13. πρὶν Ἀβραάμ γενέσθαι, ΕΓΩ ΕΙΜΙ, antequam Abraham fuit, Ego Sum. Joh. VIII. 58. coll: cap. I. 15. 27. **אני יהוה** Ego Sum Deus omnipotens, Gen: XVII. 1. **אני יהוה אלהי וגו'** Ego Sum Jehova Deus Abrahami, Isacii &c. Gen: XXVIII. 13. Exod. III. 6. **אני יהוה אלהיך אשר** Ego Sum Jehova Deus tuus, qui eduxi te e terra Egypti, ne sint tibi dii alieni coram me. Nam **אני יהוה וגו'** Ego Sum Jehova Deus tuus, Deus fortis, zelotes, visitans iniquitatem &c. Exod. XX. 2. 3. 5. Confer: integra historia de Angelo increato, de quo supra dictum (b) est, cum illis dictis V. Testamenti, (b) v. MEB II. Sect. I. quæ sine ulla controversia de nemine alio, quam de vero, essentiali, & æterno 7. 9. 10. 11. Deo Israelis agunt, & nihilominus ab ipso Spiritu S. qui optimus est Scripturarum suarum interpres, in N. T. de Messia (qui vere, uti supra (c) probatum, du- 13. clor & custos Israelis est) explicantur. Eorumque nonnulla illis, quæ passim supra (c) ches. p. ced. 13. jam citata sunt, hic adscribere lubuit, scil: Psalm. LXVIII. 18. (XLVII. 6.) coll. Ephes. IV. 8. Psalm. CII. 16. 26. 27. 28. coll. Hebr. I. 10. 11. 12. Jes. XXXV. 4. 5. 10. coll. Luc. VII. 19. 22. Jes. XL. 3. 5. coll. Matth. III. 3. 11. 13. 16. 17. Joh. I. 23. 27. 30. Jes. XL. 10. coll. Apoc. XXII. 12. 13. 16. 17. Jes. XLV. 22. 23. & 24. coll. Rom. XIV. 10. 11. (Phil. II. 10.) Jes. LX. 11. 13. 16. 18. 19. 20. coll. Apoc. XXI. 14. 22. 23. 24. 25. 26. Zach. XII. 1. 10. coll. Joh. XIX. 37. Apoc. I. 5. 6. 7. 8. &c.

Hoc de Persona Messiae dixisse sufficiat.

Sectio II.

de OFFICIO MESSIAE.

§. I.

Percepimus, qua ratione in textu nostro doctrina de Persona Messiae summa confirmetur. Porro nunc consideremus, quid in eodem textu Prophetarum, & Ieronis II. vel potius Deus ipse doceat de Messiae Officio. Nempe, redargutis an- Officiū Me te & post textum pseudopastoribus **עבד אלהיך הרעים** pascentibus populum Israe- sia triple: lem, hoc est, Regibus, Prophetis, & Sacerdotibus impiis, (conf. vers. 5. cum esse. vers. 11. 13. 14.) Deus in ipso textu ad unicam illam verum, & bonum (Joh. X. 11. 12. Apoc. VII. 17.) pastorem Messiam se confert. Messiam itaque, uti ante & post textum Regibus, Sacerdotibus & Prophetis falsis contradistinguitur, ita ex ad- verso in textu ipso, ut verum & magnum illum Regem, & Sacerdotem, atque Prophetam magnum promissum (conf. Gen. XLIX. 10. Deut. XVIII. 15. Ps. CX. 4.) populo

populo Dei proponi, & per consequens a triplici, tam a Sacerdotali & Prophetico,

PRIM. quam a Regio officio describi & commendari, certum est.

officiū Re- §. II. PRIMO, commendatur Messias ab officio Regio, cum dicitur:
ium. וְהָיָה מֶלֶךְ צְדִיק וְהָיָה מֶלֶךְ צְדִיק וְהָיָה מֶלֶךְ צְדִיק

regn. Mess. מֶלֶךְ צְדִיק Messias justitia nostra est verus צְדִיק מַלְכִּי מַלְכִּי מַלְכִּי Malchisedecus h. e. Rex
ripl. est. np. justitiae, (juxta ipsorum (*) Judæorum confessionem), estque Dominus Davidu,

regn. pot. Ps. CX. 1. 4. & κύριος & κυρίαν, ἡ βασιλεύς βασιλέων. Apoc. XVII. 14.

glor. XIX. 16.

ique regn. (*) vid. Ioseph filius David Aben Iechija in Psalm. CX. fol. 22. col. 4. lin. 6. edit.
ratia. Bonon. & conf: Special: Tractat. testimoniorum Rabb. Clariss. Dn. Lic. E. Edz.

super Ps. CX.

ext. nostr. §. III. Et quidem speciatim regnum potentiae & gloriae innuitur eo ipso,
e regno cum Messias dicitur esse Rex talis, qui sit ipse omnipotens Sanctus, Benedictus &

ratia, seu æternus Deus, sive Jehova justitia nostra, de quo supra dictum est.

pirit. Mess. §. IV. In primis autem textus noster agit de regno gratiae, sive de spirituali
egno intel. Messia regno, quo scil: ab hostibus spiritualibus, a peccato, morte, atq; a Dia-

g. esse, bolo spiritualiter æternumq; per ipsum liberamur & salvamur, vid. (*) Gen. III.
robatur 15. I. Cor. XV. 24. 25. 54. 55. 56. 57. II. Cor. X. 4.

I. (*) conf. Membr. II. Sect: I. disputationis hujus, thes. 3.

x ipso T. §. V. De salvatione & regno spirituali ac æterno (non terreno ac tem-
e quidem porali) textum nostrum explicandum esse probatur I. e textu ipso. Quando 1.
descript. in eodem Rex Messias describitur ut Rex plane singularis, & summe divinus.

I. Messias, inquit Propheta, regnabit, ille secundabitur, ille exercebit jus & ju-

lestia, tan- stitiam in terra &c. quasi dicat: regnabit Messias longe excellentiori modo, quam
uam Regis quo omnes alii Reges mundani, vel ipse Salomon & David &c. regnabit scil: in-

lane singu- cessanter & in æternum, conf. locum parallelum Jer. XXXIII. 17. cum Jes. IX. 6. 7.

ris, sum- Dan. VII. 14. Et quamvis saepe etiam Reges mundani jus & justitiam exercue-

reg. divini, runt in terra: Messias tamen multò excellentiori modo jus & justitiam exerciturus
2. est in terra, allaturus scil. צְדִיק עַלְמִים justitiam sempiternam, Dan. IX. 24.

educendo- (quod R. Salomon in commentario reddit צְדִיק עַלְמִים salutem æternam)
ū sub Reges imo justitiam salutemq; plane divinam, cum sit ipse (a) Jehova justitia nostra.

lestia, scil. 2. Quoniam hoc ipso vaticinio promittitur, non tantum tribum Judæ, sed etiam

on Judæo- reliquas tribus Israelitarum in omnem terrarum orbem undiquaque dispersas, eo-

um tantū, dem Messia tempore reductum & salvatum iri. Cum vero notum sit tam ex ip-

ed etiam forum Iudæorum (b) confessione, quam ex cap. I. Osee vers. 4. 5. 6. Deum re-

raelitarū, probasse Israelitas, ut non perrecturus sit amplius misereri eorumdem, scilicet, quod
ster omnes attinet ad temporalem eorū reductionem in terram Canaan, & liberationem corpo-

ralem.

ralem, qualis corporalis reductio (e captiv. Bab:) solis Iudæis 2. tribuum promissa erat: sequitur, textum nostrum, (uti etiam vers. 10. & 11. cap. I. Of.) dicitur, quod *nihilominus Israelitæ una cum tribu Judæ ex universo terrarum orbe reducendi & salvandi sint*, intelligendum esse de *spirituali* non tantum Israelitarum, secundum carnem, sed etiam Israelitarum secundum spiritum ita dictorum (Jes. XLIV. 5. Rom. IV. 11. 12. Gal. III. 28. 29.) reductione, tempore N. T. facta. Hoc enim tempore uti Jesaias promiserat, כָּל הַגּוֹיִם וְעַמִּים רַבִּים omnes (h. e. ex omni terrarum orbe) gentes, & populi magni, atq; una cum gentibus illis (inter quas dispersi erant) plurimi e X. tribubus Israelis secundum carnem ita dicti, ad montem domus Jehovæ Dei Jacobi, constitutum, tempore Messiae, in vertice aliorum montium, e quo doctrina & verbum Jehovæ ad omnes populos prodeat, h. e. ad montem plane spiritualem, nempe ad Ecclesiam N. T. undiquaq; confluxerunt, נָהָרוּ, & ad Messiam (qui juxta ipsos Judæos (c) est מִשְׁכַּן אֱלֹהִים כָּל הָעַמִּים) dirigens omnes populos, & ducens eos per orbitas justitiæ) conversi fuerunt. vid. Jes. II. 2. 3. Act. II. 9. 10. 41. coll. experientia, sive historia conversionis populorum.

(a) v. disp. hujus Membr. I. th. 9. Membr. II. Sect. I. th. 10. 13. 21. 22. (b) vid. Thalm. Sanh. fol. 70. col. 2. med. edit. Amstel. conf. Pugion. Fid. p. 359. thes. 7. (c) vid. Abarban. in Zach. Prophetia II. fol. 107. col. 4. a fine.

Prob. II.

§. VI. Probatur II. e more Prophetico. Prophetæ enim, uti cultum N. T. verbis e legali V. T. cultu desumptis (Malach. I. 11.), ita quoque regnum Christi spirituale vocabulis rerum terrenarum, e statu Ecclesiastico sub V. T. usitato petitis, describunt. Id quod ipsi Judæi celebriores confitentur, dum in explicandis vaticiniis Prophetis de Messia sæpe his formulis utuntur (a) dicentes, esse מֶשֶׁךְ וְחִירָהּ h. e. *parabolica* &c. item: כָּל עֲשֵׂיוֹ מִשְׁכַּן אֱלֹהִים הוּא רוּחִי וְאֵלֹהֵי לֵב גִּשְׁמִי omnia negotia Messiae esse spiritualia & divina, non corporalia. Huc pertinet assertio illa Judæorum (b) antiquiorum, qua docent, quod Messias pudore atque ignominia affecturus sit Satanam, & detrusurus eundem in gehennam, explicantes hanc assertionem suam ex illis Scripturæ verbis: אֲבָרְכָהּ לְנֶצַח absorpsit mortem in æternum. Jes. XXV. 8.

(a) vid. Nezach Israel fol. 107. col. 3. med. edit. Prag. Maim. cap. XII. הלכות מלכים lin. 5. ab init. edit. Venet. Anno Christi 1524. D. Kimchi in Jes. XI. 6. Fol. 107. a. lin. 15. a fine, edit. Basil: Idem in Jes. LX. 16. fol. 107. b. medio. (b) vid. Confens: Antiquit. Judaicæ Dn. Lic. Edzardi super locum Ier. XXII. vers. 5. 6. Fol. I. col. 1. lin. 25. 27. 28. col. 2. lin. 11. 12. 13.

§. VII. Prob: III. e parallelis Scripturæ locis, ubi expresse docetur, *spiritualiter* esse accipienda (α) locum, sive terram Israeliticam, & in specie Hierosolymam, e parallelis ad quam tempore Messiae reducendi fiat Israelitæ. vid. Zach. II. vers. 4. 5. conf. Scripturæ Jes. II. 2. LX. 10. 11. 14. 18. 19. 20. 21. it. cap. XXV. 2. Dan. IX. 27. (β) ipsum regnum, locis, sub quo Messias eos salvaturus & redeturus sit. NB. Jes. cap. LII. 13. 14. 15. & LIII. integrum.

integrum (*). Ies. XI. 4. Zach. IX. 9. 10. &c. Conferatur hic in primis vaticini-
um parallelum Jer. XXXIII. ubi verbis vers. 17. לא יכרת לרור איש וכו' h. e. non excindetur David vir sedens in folio domus Israel, satis perspicue docetur,
quod, licet cessarit regnum Judaicum mundanum, perpetuo tamen & incessan-
ter successor aliquis in folio Davidis regnare debeat. Id quod jam inde a regno illo
Judaico mundano abrogato, per XVII secula, non nisi in Messia, in צדקה צמח
germine justitiae, de quo Propheta in proxime praecedentibus agit, in Iesu nostro,
nec aliter nisi spiritualiter impletum esse, dici potest.

(*) Hoc vaticinium Iesi de Messia agere, vid. in annott. ad. thes. sequentem II.

IV. §. VIII. Prob. IV. ex ipsius Messiae sive Christi Iesu Nazareni (quem ve-
ripis Mes- rum esse Messiam firmissimis argumentis probatur alibi. conf. cum textu nostro
confess. Ies. XI. 1. Gen. XLIX. 10. Hag. II. 7. 8. 9. 10. Mal. III. 1. &c.) confessione, Ioh.
XVIII. 36. conf. integra Scriptura N. T.

V. §. IX. Prob. V. ex officio Messiae Prophetico, & Sacerdotali, de quibus
coll. Off. agetur in sequentibus.

oph. & §. X. Commendatur enim Messias etiā in textu nostro SECUNDO, ab officio
sacerd. Prophetico, idque manifestum est, dummodo cum illo conferatur Ies. XI. 4. §. LIII.
SECUND. II. Zach. IX. 9. 10. Est Messias, ut ipsi Iudaei scribunt (*), המררה לצדקה
fic. Pro- Magnus ille Doctor justitiae.

(*) vid. Abarbam in Ioel: Prophetia I. fol: רמא col: 3. a fine.

et: TERT. §. XI. Commendatur in eodem vaticinio nostro Messias TERTIO, a Sacer-
f. Sacerd. dotali quoq; officio. Id quod exinde patebit, si consideraverimus, qua ratione Mes-
sias Iudam & Israellem, tam secundum carnem, quam secundum Spiritum ita di-
ctum, h. e. fideles omnes, salvet, & quomodo nobis pacem acquirat, nostraq; justitia sit.
Modum vero hunc clarissime omniū ostendit Propheta Iesaias in vaticinio illo cele-
bratissimo cap. LII. & LIII. Ubi notandum, in hoc integro vaticinio Iesaiam omnino
de (*) vero Messia (Act. VIII. 32. 33. 34. 35. I. Pet. II. 22. 23. 24. 25.) Davidis filio agere, & de-
scribere Messia iisdem fere verbis, quibus eum commendat Ieremias in textu nostro,
scilicet ipsum esse justum, ipsumque exercere justitiam, & facere nos justos, Ies. LIII. 9. II.
esse ipsum Regem Regum, qui prosperabitur, Ies. LII. 13. 15. &c. Hæc igitur vatici-
nia, nempe Ieremianum nostrum, & Iesaiam illud, si bene ulterius contuleri-
mus, percipiemus, quo modo Messias sit justitia nostra, quaque ratione sit Salva-
tor, atque pacificator noster.

[*] De vero Messia, de filio Davidis, de משיח צדקנו de tali Messia, qui sit justitia
nostra, & qui Mose, Jacobo, Isaac, atque ipso Abrahamo superior sit, iisque & a-
liis patribus omnibus multo sit præstantior, eo quod transierint super ipsum affli-
ctiones duræ, quales nec super priores, nec super posteriores transiverunt, &c. de
tali, inquam, Messia אחד פה uno ore h. e. unanimiter integrum hoc Iesi vatici-
nium explicant ipsi הקדמונים והחכמים prudentiores & antiquiores Iudaei. vid.
Thargum Ionath. Thalm. Sanhedr. cap. חלק fol. צח & Ab: Efr: in h. l. collato inte-
gro loco e Pefikta & Ialkut citato in Conf. Antiquir: Iud: Dn: Lic. Edzardi super Ier.
XXIII. §. 6. pag. 1. 2. 3. 4. vide ibidem alia, pag. 5. lin. 19. 20. pag. 6. lin. 3. pag. 7. lin.
22. pag. 8. lin. 1. 2. 3. it: lin. 20. pag. 10. lin. 28.

§. XII. Messias est pacificator, & Salvator noster, justitiaque nostra,
 I. Satisfaciendo. Messias enim *justum germen illud, & justus ille servus*, h. e. in ser- *Constitit C*
 vili Exinanitionis statu constitutus, (extra quem statum, & hoc quidem respectu, nul- *fic. Sacere*
 libi Messias in toto codice V. & N. T. servus appellatur) non tantum *מִשְׁפָּחַת* se- *I.*
cit, & exercuit jus & justitiam in terra, se scil. Legi Dei nostri causa subjiendo, *in satisf*
 eamq; perfecte implendo, ita ut *violentiam non fecerit, nec suavit dolus in ore ipsius*, (con- *tionem, qu*
 feratur textus noster cum Ies. XI. 5. LIII. 9. I. Petr. II. 22. Rom. V. 19. I. Cor. I. 30. Gal. *est & activ*
 IV. 4. Hebr. VII. 26.) verum etiam nostram (*רֶפְשָׁעִים* *rebellantium*, sive pec- *& passiva*
 catorum quoque maximorum Ies. LIII. 12.) injustitiam, vel omnia gravissimaque
 peccata nostra, (*רֶפְשָׁעִים* & *פְּשָׁעִים* *perveritates & pravaricationes*, vers. 5.) &
 peccatorum nostrorum poenam (*מַכָּאוֹתֵינוּ* *dolores nostros*, *חֲלָוֵינוּ* *morbos nostros*,
פְּגָעֵינוּ *plagas*, *מַכּוֹתֵינוּ* *percussiones*, *עֲנִי* *afflictionem*, *עֲצָר* *coarctationem*,
מִשְׁפָּחַת *judicium &c.* quæ omnia Deus Pater *בְּרַחֲמָיו* *quasi fecit incurrere in eum*,
 vers. 4. 6. 8.) tulit (idque non tantum per simplicem ablationem, sed & per veram
 & propriam portationem, quia non solum *נִשָּׂא* tulit, sed etiam *סָבַל* i. e.
 onerosè bajulavit, vers. 4. 11.) atque ipse se exponens *מָשַׁח* (vers. 10.) *sacrifi-*
cium pro reatu, seque ipsum in mortem profundens *מַעֲרָה* (vers. 12.) *ob defectionem no-*
stram e terra viventium abscissus fuit. (vers. 8.) Exemptus vero molestia, cognitione sui
 justificabit multos, (h. e. omnes vera fide ipsum, tanquam spiritualement ejusmodi Sal-
 vatorem agnoscentes) quorum iniquitates ipse bajulavit, vers. 11. Conferantur II. Cor.
 V. 21. it. Ioh. I. 29. XVII. 3. II. Cor. V. 15. Gal. III. vers. 13. I. Tim. II. 5. I. Petri II. 24.
 I. Ioh. I. 7. &c. Maxime iterum hoc loco notetur, quod ipsi Iudæi doceant, Messiam
 filium Davidis eo modo esse Salvatorem & justitiam Israelitarum, ut sit *אֲמֵנָה*
 (a) mediator, per quem coram Deo justii fiant: sitque *קָדֵשׁ קָדָשִׁים* (b) *Sanctum San-*
ctorum, & *שֹׁמֵר צְדָקָה* (c) *Sol justitiæ*, per quem, tanquam per *שִׁירָקִים* (d)
emissarium, quod evacuatur, justitia Dei in Israel *וִיתְפַּסֵּט יוֹשֵׁפֶע* *effundatur &*
diffundatur, & propter cuius *זְכוּת* *meritum & justitiam sancti vocentur* *צְדִיקִים*
justi. β. Ut peccata Israelitarum ferre, & quam maximos dolores maximasque calamitates
 sustinere velit ac debeat propterea, ne pereat unus ex iis, qui vixerunt inde ab Adamo, &
 dehinc usque ad mundi finem victuri sunt. Idque probant Iudæi (e) ex integro Psal-
 mo XXII, & Ies. cap. LIII.

(a) vid. Conf. Antiquit. Jud. Clariss. Dn. Lic. Edzardi super locum Jer. XXI. vers.
 5. 6. pag. 8. lin. 10. (b) ibid. pag. 9. lin. 24. (c) ibid. pag. 5. lin. 13. (d) ibid. pag. 11.
 lin. 5. 6. 9. 15. 16. (e) ibid. pag. 1. col. 1. lin. 36. 37. 40. 41. 42. col. 2. lin. 21. 22. 23. 27. 28.
 29. 30. pag. 2. col. 1. lin. 1. 2. & 3. &c. col. 2. lin. 9. 10. 11. &c. pag. 3. col. 1. lin. 14. 15.
 16. 17. 18. &c. col. 2. lin. 25. 26. &c. pag. 4. col. 1. lin. 1. 2. 3. &c. col. 2. lin. 7. 2. &c.

§. XIII. Est quoque Messias pacificator & Salvator noster, nostraque justitia II. Intercedendo. Nam justus ille pro injustis, לפשעים *pro defectoribus, intercessit* non tantum in statu Exinanitionis, peccatum eorum ferendo, & pro illis in forma servi per preces supplices intercedendo, (conf. textus noster cum Jes. LIII. 12.) verum etiam in statu Exaltationis suae, postquam השכיל *prosperavit, factus valde altus, elevatus, & super omnes caelos ad dextram* ἡς δυνάμει *& Jes exaltatus*, (conf. Jes. LII. 13.) indefinenter adhuc, pro ratione tn. status gloriosi, per representatione potentissimā absolutissimi sui meriti, pro nobis interpellat. ita ut משיח צדקנו *Messias justitia nostra* revera sit לעולם כהן *Sacerdos in aeternum, sedens ad dextram Jehova* (juxta Ps. CX. 1. 4. Hebr. 1. 13. V. 6.) *existens ipse צדקנו יהוה Jehova justitia nostra, nempe Salvator noster Jesus Christus justus, &* ὡς ἑὸς ἀδελφῆ *Advocatus apud Patrem, & propitiatio pro peccatis nostris, nec pro nostris tantum, sed pro totius mundi peccatis. 1. Joh. II. 1. 2.* O beati, qui hoc credunt! O felicissimi, qui cum gaudio e fiducia vera ex Rom. VIII. 33. 34. cum Paulo exclamare possunt, dicentes: Quis se opponet electis Dei? Deus justificat. Quis condemnat? Christus mortuus est, & resurrexit, & est ad dextram Dei, & orat pro nobis.

ברוך משיח צדקנו יהוה

ברוך אדני יום יום ועמם לנו האל ישועתנו סלה
האל לנו אל למושעת וליהוה אדני למות תוצאות

Ad Pra-

Ad Prænobilem & Clarissimum

**DN. EBERHARDUM
ANCKELMANNVM**

Hamburgensem

SS. Theolog. Candidatum fulgidissimum
pro elaboratâ doctè

Dissertationis inauguralis Theologicæ materiâ
de

יהוה צדקנו

publicè d. XXVIII. Mart. Anno D. R. clō lœc LXXI.

RESPONDENTEM.

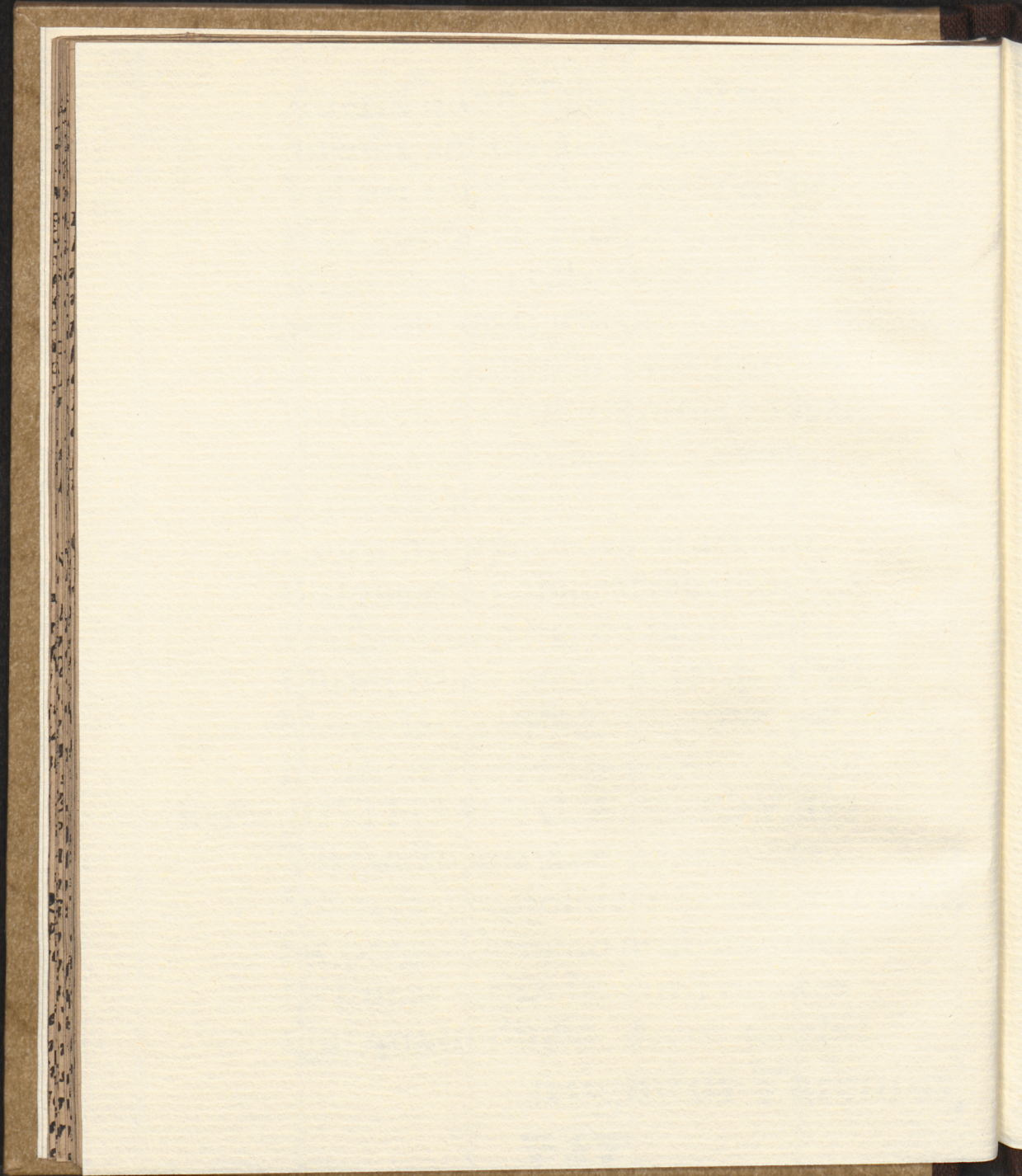
HENDECASYLLABI.

Sunt pestes populi sacrariiq;
Quas Ultra Garamantas esse malit
Cœlestis cui cura veritatis,
Qui mysteria summa Trinitatis
Et summæ sacra germinationis
Dignatæq; Deo unione carnis
Nugamenta vocant vel Antichristi
Vel commenta nefarii Cerinthi
Et Flamen Dominum Deumq; verum
Æterni quoq; Filium Parentis

Æterni

Æterni quoq; Filii parentem
Infensis animis abominantur
Vel per sibila viperæ execrantur.
Hæc contagia seculi maligna
Dum tu non calamo fluente solùm
Sed nunc de Cathedrâ sonante lingua
Et verbi tonitru attonas potenti
Ut succincta cohors rubere discat,
Æternoque Patrique Filioque
Personæ quoq; Spiritus Sacrati
Culpam supplice deprecata ritu,
Blasphemam abijciat rebellionem,
Præstas, quod tua dedicata coelo
Quam tangit pietas amorq; JESU
Mens, & quod studium tuum poposcit
Et nec candidus improbare possit.
Rectè JUSTITIÆ TUÆ JEHOVÆ
Ter sancto, tua nuncupata vota
Solvis, nunc, solidam ratem coronans.
Sic pergas Domino probare soles,
Et Lunas vigiles! decus Tonantis
Qui quærit studio, decus tenebit
Augustus Varenius.

Ad Prænobilem & Clarissimam
DN. EBERHARD
ANCKELMANN

Hamburgensem
SS. Theolog. Candidatum fu
pro elaboratâ doctè
Dissertationis inauguralis Theol

de
יהודה צדקנו

publicè d. XXVIII. Mart. Anno D. R.

RESPONDENTE

HENDECASYL

Sunt pestes populi fac
Squas Ultra Garaman
Cœlestis cui cura ver

Qui mysteria summa T

Et summæ sacra germin

Dignatæq; Deo unione

Nugamenta vocant vel A

Vel commenta nefarii C

Et Flamen Dominum D

Æterni quoq; Filium Pa

UM

m

teria

malit

ti

erum

Æterni

